

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Státní dluh České republiky v porovnání s vybranými
státy EU**

Natálie Wenzová

© 2018 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Natálie Wenzová

Podnikání a administrativa

Název práce

Státní dluh České republiky v porovnání s vybranými státy Evropské unie

Název anglicky

The state debt of the Czech Republic in comparison with selected EU countries

Cíle práce

Bakalářská práce je tematicky zaměřena na podrobné zpracování finanční situace ČR a její současné postavení mezi ostatními státy EU. V první části bude práce obsahovat ekonomickou teorii vztahující se ke státnímu dluhu a veřejným financím jako celku. Hlavním cílem je zjistit predikci státního dluhu ČR a následně nalézt východisko pro jeho snížení. Bakalářská práce bude dále zaměřena na seznámení s makroekonomií státu a jejími finančními nástroji, kterými stát řídí státní dluh. V rámci porovnávání finanční situace nejméně a nejvíce zadlužených zemí EU, budou zmíněna pravidla pro vstup do eurozóny.

Metodika

Metodika řešení problematiky bakalářské práce je založena na studiu a rozboru odborných zdrojů. Podle získaných informací bude zpracována praktická část, která je zaměřena na vývoj státního dluhu a bude vycházet ze statistických údajů. Dílčí metodika se bude zaměřovat na situaci po nově zavedeném systému EET, a jak nejvíce zadlužené země ovlivňují finanční situaci EU. Na základě analýzy zdrojů a výsledků praktické části bude formován závěr bakalářské práce.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Státní rozpočet, HDP, dluhopisy, cenné papíry, ministerstvo financí, ratingové ocenění, Eurostat, EET, eurozóna

Doporučené zdroje informací

ČERNOHORSKÝ J., TEPLÝ P., Základy financí, Grada Publishing, a.s., 2011, 304 str, ISBN 8024736691

Český statistický úřad. Vládní dluh [online]

<http://www.mfcr.cz>

KONIG P., a kol, Rozpočet a politiky Evropské Unie, C H Beck, 2009, 672 str, ISBN 978-80-7400-011-9

ČERNOHORSKÝ J., TEPLÝ P., Základy financí, Grada Publishing, a.s., 2011, 304 str, ISBN 8024736691

Rozpočet a financování, Sagit, a.s., 2016, 336 str, ISBN 978-80-7488-160-2

SEKERA B., Cenné papíry a kapitálový trh, Profess, 1996, 179 str, ISBN 80-85235-41-2

STIGLITZ J., Ekonomie veřejného sektoru, Grada Publishing, a.s., 1997, 664 str, ISBN 80-7169-454-1

STRECKOVÁ Y., MALÝ I., a kol, Veřejná ekonomie pro školu i praxi, Computer Press, 2002, 214 str, ISBN 80-7226-112-6

TELEVIZE, Česká. ČT24 [online]

VYBÍHAL V., Veřejné finance, E.I.A. – Ekonomická a informační agentura, 1995, 217 str, ISBN 80-85490-45-5

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 6. 11. 2017

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Státní dluh v porovnání s vybranými zeměmi EU“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.3.2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí bakalářské práce doc. Ing. PhDr. Lucii Severové, Ph.D. za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

Státní dluh České republiky v porovnání s vybranými státy EU

Souhrn:

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou státního dluhu, následným porovnáním se dvěma státy z Evropské Unie a vypracování predikce státního dluhu v České republice.

V teoretické části se nachází potřebné pojmy k pochopení dané problematiky. Jako je definice státního a vládní dluhu, státní rozpočet a s tím související příjmy a výdaje do státní pokladny. Dále jsou zde uvedeny základní informace o Evropské Unii a s tím spojená Maastrichtská konvergenční kritéria, o Ministerstvu financí a ratingu.

Následuje praktická část, která má tři hlavní úkoly – ukázat vývoj státního dluhu v České republice, Řecku a Švédsku. Dále navrhnout řešení ke snížení státního dluhu v dané zemi a zjistit předpokládaný průběh vývoje státního dluhu v České republice. Dílčím úkolem je ukázka tvorby rozpočtu, jak si Česká republika vede ve splácení svého státního dluhu, nebo-li jaké má ratingové hodnocení.

Klíčová slova:

HDP, dluhopisy, státní rozpočet, cenné papíry, Ministerstvo financí, ratingové ocenění, EET, Evropská Unie, vládní dluh, schodek

The state debt of the Czech Republic in comparison with selected EU countries

Summary:

This Bachelor thesis looks into problems of the state debt, following with a comparison of two other countries from European Union and prepares a prediction of state debt in the Czech Republic.

In the theoretical section, there are necessary terms to understand the given issues, such as a definition of a state and government debt, a state budget and related intakes and expenses to the treasury. The basic information about European Union and related Maastricht convergence criteria, Ministry of Finance and rating are also stated in this section.

The following, practical section has three important goals. First goal is to show the development of the state debt in the Czech Republic, Greece and Sweden. Second one is to suggest a solution to decrease the state debt in each country and last one is to find out the expected progress of the state debt in the Czech Republic. A minor goal is to show the creation of the state budget and how the Czech Republic manages to repay its state debt.

Keywords:

GDP, bonds, state budget, government securities, the Ministry of Finance, ratings, electronic records of takings, the European Union, government debt, deficit

Obsah

Obsah.....	8
Úvod.....	11
1 Cíl práce a metodika.....	13
1.1 Metodika	13
1.2 Cíl práce	14
2 Teoretická část	15
2.1 Státní dluh	15
2.1.1 Rozdělení státního dluhu	15
2.1.2 Finanční nástroje.....	16
2.2 Vládní dluh.....	19
2.3 Veřejný dluh.....	20
2.4 Hrubý domácí produkt	20
2.4.1 Státní rozpočet	21
2.4.2 Metodika vykazování státního rozpočtového deficitu	22
2.4.3 Realizace opatření k výběru daní.....	23
2.5 Základní cíle řízení státního dluhu.....	25
2.5.1 Způsoby řízení dluhu	25
2.6 Ministerstvo financí	25
2.6.1 Tvorba rozpočtu.....	26
2.6.2 Odbor řízení státního dluhu a finančního majetku.....	26
2.7 Evropská unie.....	27
2.7.1 Historie vzniku EU	27
2.7.2 Maastrichtská konvergenční kritéria.....	28
2.8 Rating	29
3 Praktická část.....	30
3.1 Vývoj státního dluhu od roku 1993.....	30
3.2 Tvorba státního rozpočtu.....	31
3.2.1 Tvorba státního rozpočtu pro rok 2017.....	32
3.2.2 Srovnání základních ukazatelů SR	34
3.2.3 Státní rozpočet na rok 2018	34
3.3 Porovnání státního dluhu s vybranými zeměmi EU.....	35
3.3.1 Řecko	35
3.3.2 Švédsko.....	36
3.4 Rating	38
3.4.1 Rating České republiky.....	39
3.5 Predikce státní dluhu v České republice	40

3.5.1	Statistical Package for the Social Sciences.....	41
3.5.2	Makroekonomická predikce podle Ministerstva financí	42
3.6	Návrhy řešení na snížení státního dluhu v České republice.....	44
3.6.1	Rozpočtové řešení.....	44
3.6.2	Monetizace dluhu.....	45
3.6.3	Jednorázová dávka kapitálu	45
3.6.4	Výnosy z privatizace.....	45
3.6.5	Konsolidace dluhu	45
3.6.6	Zákon o rozpočtové odpovědnosti.....	45
3.7	Návrhy řešení na snížení státního dluhu v Řecku	46
3.8	Návrhy řešení na snížení státního dluhu ve Švédsku	47
4	Zhodnocení a doporučení.....	48
5	Závěr	50
6	Seznam použitých zdrojů	53
6.1	Knižní zdroje.....	53
6.2	Elektronické zdroje	53
6.3	Zákony a vyhlášky	56

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj státního dluhu 1993 – 2016.....	31
Graf 2: Vývoj podílu řeckého vládního dluhu na HDP 2006 - 2016	36
Graf 3: Vývoj švédského vládního dluhu 2006 - 2016	37

Seznam tabulek

Tabulka 1: Schválený rozpočet pro rok 2016.....	31
Tabulka 2: Skutečný rozpočet za rok 2016	32
Tabulka 3: Návrh státního rozpočtu pro rok 2017 (v mld. Kč).....	32
Tabulka 4: Schválený rozpočet pro rok 2017.....	33
Tabulka 5: Srovnání základních ukazatelů SR 2012 – 2016 (v mld. Kč)	34
Tabulka 6: Státní rozpočet na rok 2018.....	35
Tabulka 7: Vývoj státního řeckého dluhu 2005 - 2016.....	36
Tabulka 8: Vývoj švédského státního dluhu 2006 - 2016.....	38
Tabulka 9: Vývoj ratingu v ČR	40
Tabulka 10: Model Summary and Parameter Estimates	41
Tabulka 11: Predikce státního dluhu 2017 - 2020.....	42
Tabulka 12: Přehled hlavních ukazatelů.....	44

Seznam obrázků

Obrázek 1: Ratingové stupně u jednotlivých agentur.....	39

Úvod

Bakalářská práce je tematicky zaměřena na podrobné zpracování finanční situace České republiky a její současné postavení mezi ostatními státy Evropské Unie. Téma Státní dluh České republiky v porovnání s vybranými státy Evropské Unie si autorka vybrala z toho důvodu, protože toto téma je aktuální a chtěl by se o něm dozvědět více. Zároveň je jedním z nejdiskutovanějších v celé společnosti.

Nejedná se však o novou problematiku. Obrovské státní dluhy jsou známy z mnoha zemí již v daleké minulosti (např. současný veřejný dluh ve Velké Británii existuje nepřetržitě přes 250 let). Dříve se jednalo o dluhy spojené s válečnými konflikty. V dnešní době je to trochu složitější, především proto, že není zřejmé, kdo je vlastně za jeho vznik zodpovědný.

K tématu státní dluh bezpodmínečně patří i téma státní rozpočet. V České republice je tvořen Ministerstvem financí, které má velkou zodpovědnost, jelikož státní rozpočet významně ovlivňuje vývoj ekonomiky. V rámci jeho sestavení je v několika čteních rozhodováno o výši příjmů a výdajů do státní pokladny. Následně se ukáže, která složka převyšovala tu druhou. Výsledkem může být schodkový, vyrovnaný či přebytkový státní rozpočet. České republice je státní dluh zpracováván Odborem Řízení státního dluhu a finančního majetku.

Situace v České republice je velice přívětivá, jelikož patří ke státům, které jsou méně zadlužené. Je tedy jednou z mála zemí, která splňuje Maastrichtská konvergenční kritéria pro vstup do Evropské Unie. Důkazem toho je i ratingové hodnocení, ve kterém se Česká republika nachází v investičním stupni, tudíž velmi nízké až nízké kreditní riziko (záleží na ratingové agentuře).

Pro přehled je důležité vědět i vývoj státního dluhu v ostatních zemích. Pro ukázání největšího rozdílu jsou zde popsány dvě země – nejvíce zadlužená země Evropské Unie, Řecko, a jedna z nejméně zadlužených zemí, Švédsko. Obě země mají podobný počet obyvatel, tudíž jsou vhodná pro porovnání s Českou republikou. Jsou zde zmíněny návrhy pro snížení státního dluhu, které se ve všech zemí liší v závislosti na jejich finanční situaci.

Bakalářská práce se dělí na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se autorka zmiňuje o základních pojmech a definicích, které je potřeba ovládat k pochopení dané problematiky. Tyto pojmy jsou rozděleny do 7 kapitol, které se následně dělí na další podkapitoly. V praktické části autorka aplikuje teorii do praxe a tak je zde ukázán vývoj

státního a vládního dluhu ve všech zmíněných státech, ukázka tvorby státního rozpočtu v České republice pro rok 2016 a následný vývoj jeho tvorby pro rok 2017, ratingové hodnocení České republiky podle jednotlivých agentů a jako hlavní cíl této části je zde ukázána predikce státního dluhu v České republice pomocí statistického programu. Následují návrhy řešení na snížení státního dluhu v České republice, Řecku a Švédsku. Praktická část je rozdělena do 8 kapitol, které se dále člení na podkapitoly.

1 Cíl práce a metodika

1.1 Metodika

Deskriptivní metodika řešené problematiky bakalářské práce je založena na studiu a rozboru odborných zdrojů. Získané informace jsou zpracovány v první části bakalářské práce. Primárně se jedná o pojmy a poznatky, které jsou důležité k pochopení vývoje státního dluhu. Jako hlavní zdroj je použita odborná literatura. Dále je čerpáno z internetových zdrojů.

Téma je výjimečné v tom, že státní dluh je jasně měřitelný. Je tudíž potřeba pracovat se statistikami a konkrétními hodnotami. K získání dat a jejich následné *analýzy*, jsou využity dva zdroje, a to Ministerstvo financí České republiky (MFČR), které je správcem státního rozpočtu a státního dluhu, a Český statistický úřad (ČSÚ), který vede oficiální statistiky pro celou Českou republiku. Obě instituce jsou propojené, protože často pracují se stejnými daty. Z dat Ministerstva financí jsou nejvíce využity informace z Veřejného sektoru, kde je uvedena většina důležitých pojmů.

Výše zmíněné informace jsou zpracovány v praktické části a pomocí *komparace* je porovnán státní dluh České republiky s vybranými státy Evropské unie. Na základě rozlohy, počtu obyvatel a finanční situace, je vybráno Švédsko a Řecko. Aby porovnání bylo objektivní, je dbáno podobný počet obyvatel jako má Česká Republika. Naopak aby byl rozdíl mezi finančními situacemi členských států co nejvíce patrný, je vybráno ekonomicky vyspělé Švédsko a zadlužené Řecko. Na základě *historické metody* je vývoj státního dluhu vybraných zemí ukázán pomocí tabulek a grafů.

V souvislosti se státním dluhem je ukázána tvorba státního rozpočtu, konkrétně na roku 2016 a následně průběh schválení pro rok 2017. S danou problematikou také souvisí schopnost splácení státního dluhu. K tomu jsou využity informace od ratingových agentur, které se tímto zabývají. Jsou ukázány ratingové stupně a postavení České Republiky v rámci těchto stupňů.

Další část praktické části tvoří predikce státního dluhu, neboli jeho budoucí vývoj. Pro její zpracování je využit statistický program Statistical Package for the Social Sciences. Na základě naměřených hodnot od roku 1997 do roku 2016, které jsou uvedeny v teoretické části, je pomocí výše zmíněného programu a *časových řad*, zjištěn předpokládaný státní dluh na 3 roky dopředu (do roku 2020).

1.2 Cíl práce

Bakalářská práce obsahuje dvě části. První teoretická část je zaměřena na seznámení s makroekonomií státu a jejími finančními nástroji, kterými stát řídí státní dluh. Důležitou roli zde hraje státní rozpočet, na který je práce také zaměřena. Hlavně jeho tvorba a metodiky vykazování deficitu. V souvislosti se státním rozpočtem nesmí být zapomenuto na Ministerstvo financí, jehož hlavním úkolem je správa státního rozpočtu.

Jelikož je Česká republika součástí Evropské Unie, jsou v práci zmíněna i Maastrichtská konvergenční kritéria, která by měl každý členský stát dodržovat. Jak si subjekty vedou ve splácení svých finančních závazků, lze zjistit pomocí ratingu, který tuto kapitolu uzavírá.

Na teoretickou část plynule naváže část praktická, ve které je hlavním cílem porovnat finanční situaci s vybranými státy EU. Pro porovnání je vybráno ekonomicky odolné Švédsko a krachující Řecko. Jsou to dva státy v extrémní situaci, které jsou vybrány záměrně, aby byl rozdíl patrný.

Dílčím cílem je zjistit predikci státního dluhu ČR a následně nalézt východisko pro jeho snížení.

Práce je uzavřena ratingovým hodnocením. Jsou zmíněny agentury, které se ratingovým hodnocením zabývají a vývoj ratingového hodnocení ČR.

2 Teoretická část

V teoretické části se autorka zabývá základními pojmy a definicemi, které jsou potřeba k porozumění daného problému.

2.1 Státní dluh

Státní dluh je závazek centrální vlády a dalších veřejných orgánů vůči jednotlivým věřitelům.¹

Do státního dluhu jsou zahrnuta státní finanční pasiva. Které se dělí:²

- a) závazky státu, které odpovídají jmenovitým hodnotám jim vydaných dluhopisů. Dluhy, které byly zapsány nejdříve na majetkový účet v době jejich vydání, nepatří mezi závazky státu z dluhopisů. Majetkový účet je vedený ministerstvem v příslušné evidenci po dobu, co jsou na tomto účtu zapsány, jakož i vlastní nabyté státem jako jejich emitentem před datem jejich splatnosti
- b) závazky ze státem přijatých zápůjček a úvěrů
- c) závazky ze státem vystavených směnek

Do evidence státního dluhu není zařazen dluh mimorozpočtových fondů, fondů sociálního a zdravotního pojištění, krajů a obcí. Do státního dluhu nejsou rovněž zařazeny státní záruky, které spravuje přímo státní rozpočet.

2.1.1 Rozdělení státního dluhu

Státní dluh lze rozdělit na domácí a zahraniční. Rozdíl mezi nimi bude následně vysvětlen:³

Domácí dluh je tvořen:

- a) státními pokladničními poukázkami
- b) střednědobými a dlouhodobými státními dluhopisy, které byly vydány na trhu domácím

1 Eurovoc. www.eurovoc.europa.eu. [Online]. 2017

2 Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu. [Online]. 2017

3 Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/definice-a-mereni. [Online]. 2017

- c) dalšími domácími nástroji – přijaté krátkodobé zápůjčky a úvěry, zápujční facility ve formě repo operací a státem vydanými směnkami

Zahraniční dluh je tvořen:

- a) střednědobými a dlouhodobými státními dluhopisy, které byly vydány na zahraničních trzích denominovanými v cizích měnách,
- b) přijatými úvěry od Evropské investiční banky nebo jiné mezinárodní instituce,
- c) směnkami vydanými k úhradě členství v IBRD a EBRD.

Obchodovatelný dluh je tvoře:

- a) státní pokladniční poukázky,
- b) střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy,
- c) případné ostatní zdroje krytí

Neobchodovatelný dluh je tvořen:

Představuje především přijaté zápůjčky a úvěry od mezinárodních finančních institucí (např. Evropské investiční banky) a počínaje rokem 2011 i spořicí státní dluhopisy, které ministerstvo nabízí drobným investorům

2.1.2 Finanční nástroje

Stát k řízení státního dluhu využívá několik finančních nástrojů. Nejdůležitější z nich budou zde popsány.

2.1.2.1 Státní pokladniční poukázky

Státní pokladniční poukázky jsou jedním z druhů krátkodobých dluhových instrumentů. Jsou vydávány do oběhu, aby pokryly pokladní schodek státního rozpočtu. Poukázky jsou nejčastěji emitovány prostřednictvím aukcí. Prodávají se pod nominální hodnotou a tak je výnos investora dán rozdílem mezi nominální hodnotou a emisní cenou. Nejsou z nich vypláceny žádné úroky. Považují se za bezrizikové cenné papíry, jelikož zde nehrozí nesplacení ze strany státu. Maximální doba splatnosti je 12 měsíců, ale často ke splacení

stačí několik týdnů. Díky tomu mají i velmi nízké kurzové riziko. Trh peněžních poukázek má vysokou solventnost.⁴

2.1.2.2 Dluhopisy

Střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy jsou fixně a variabilně úročené a bez výnosu. Je s nimi spojeno právo na splacení dlužné částky a současně také povinnost emitenta toto právo uspokojit, přičemž doba splatnosti tohoto cenného papíru je delší než jeden rok.⁵

2.1.2.3 Zápůjčka

Zápůjčka vznikne při zapůjčení vydlužiteli zastupitelnou věc, kterou může používat a po určité době jí vrátit. Vrácená věc musí být stejného druhu jako věc zapůjčená, a nezáleží na změně ceny během vypůjčení. Lze sjednat úroky. Není-li dáno jinak, splatnost je závislá na vypovězení smlouvy. Výpovědní lhůta je 6 týdnů, pokud neurčí smlouva jinak. Nejsou-li ujednány úroky, může vydlužitel zápůjčku splatit i bez výpovědi.⁶

2.1.2.4 Úvěr

Obdobu zápůjčky je úvěr. Jde o dočasné postoupení finančních prostředků nebo zboží věřitelem dlužníkovi. Dlužník je povinen se zapůjčenou částkou či zbožím splatit i úrok.

Na českém finančním trhu existují dva základní typy úvěrů – bankovní a nebankovní. Bankovní úvěry jsou poskytovány bankou, která klade důraz na obchodní pověst a zajištění. Bankovní úvěry jsou však úročeny nižší úrokovou mírou. Podléhají kontrole České národní banky.

Nebankovní úvěry jsou poskytovány nebankovními společnostmi nebo soukromými investory. Úvěr lze získat bez ručitele a bez prokazatelných příjmů. Věřitelé však kladou důraz na včasné splacení. Jsou kontrolovány Českou obchodní inspekcí.⁷

4 REVENDA, Zbyněk; MANDE, Martin; KODERA, Jan; MUSÍLEK, Petr; DVOŘÁK, Petr. Peněžní ekonomie a bankovníctví. 2012. S. 324.

5 Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/financni-nastroje. [Online]. 2017

6 89/2012 Sb. Občanský zákoník. 2012.

7 e-finančník. www.efinancnik.cz/definice-uveru. [Online]. 2017

2.1.2.5 Zapůjčení facilit

Na základě předem uzavřené smlouvy s ČNB, marginální zápůjční facilit umožňuje bankám si od ČNB vypůjčit likviditu, avšak pouze přes noc formou repo operace. Finanční prostředky jsou úročeny lombardní sazbou, která představuje horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu.

Repo operace využívá repo sazbu, což je dvoutýdenní sazba, kterou ČNB úročí přebytečnou likviditu bank. Banky si u ČNB uloží finanční prostředky, za které dostanu cenné papíry. Po 2 týdnech nastane reverzní operace a ČNB vrátí finanční prostředky zvýšené o úrok.⁸

2.1.2.6 Směnky

Směnka patří mezi cenný papír, jehož pojem je ponechán teorii. Avšak znaky a definice jsou důležité. Některé znaky jsou společné s cennými papíry. Základním znakem je poskytnout majiteli cenného papíru plnění (převážně peněžité). Mají formu kvalifikovanou a formální, jelikož jsou vydávány v určité formě stanovené zákonem a na jeho základě. Dlužník, který cenný papír emituje, vtěluje při tom svůj závazek do této listiny, do tohoto papíru a zakládá tak nerozlučnou vazbu mezi nárokem a touto listinou. Nárok na plnění vůči dlužníkovi ztělesňuje legitimační funkce, neboť bez předložení legitimace (cenného papíru) nenáleží majiteli práva spojená s cenným papírem.

Věřitel a vlastník cenného papíru je tatáž osoba. Převodem vlastnictví k listině dochází zároveň ke změně věřitele. Na základě změny věřitele rozdělujeme cenné papíry do 3 skupin:⁹

- a) cenné papíry na majitele – majitelem je ten, kdo cenný papír předloží. Převody těchto cenných papírů se dějí zcela neformálně prostou tradicí
- b) cenné papíry na řad – na cenném papíru musí být uvedena osoba, v jejíž prospěch je cenný papír vystaven. Změna věřitele je jednostranná a musí být písemná. Majitel převádí svá oprávnění na jinou osobu. Jednostranné prohlášení se nazývá rubopisem. Všichni bývalý vlastníci cenného papíru jsou v řadě

⁸ Česká národní banka. www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/facility. [Online]. 2017

⁹ Kovařík, Zdeněk. Směnka a šek v České republice. 1994. s. 438

zachyceny na rubu cenného papíru. Poslední je osoba, která práva uplatňuje (je současným vlastníkem)

- c) cenné papíry na jméno – věřitel musí být vyznačen na cenném papíru a lze práva převádět pomocí přechodu práv a povinností. Dohoda vznikne mezi původním a novým věřitelem. Novému věřiteli případnou práva v takovém rozsahu, v jakém mu je dosavadní věřitel převedl.

Předmětem směnky je zaplacení určité peněžité částky, která je ve směnce konkretizovaná. Nepeněžité plnění by se nazývalo poukázkou. Směnečný závazek upravuje pouze platební vztahy mezi účastníky.

2.2 Vládní dluh

Podle místa umístění lze vládní dluh členit na vnitřní (domácí) nebo vnější (zahraniční). Pokud stát dluží svým vlastním občanům, tak se jedná o domácí dluh. Tímto dluhem může vláda řešit nedostatek finančních prostředků, které získává od domácích ekonomických subjektů. Vzhledem k nízké míře rizika a výhodnému úroku jsou držitelé dluhu kapitálové silné a dostatečně likvidní instituce (komerční banky, pojišťovny apod.). Do vládního dluhu jsou zahrnuty pokladniční poukázky pro řízení rozpočtové likvidity a pro financování dlouhodobého dluhu, státní dluhopisy a dalších domácích instrumenty (např. přímé úvěry). Tento dluh je veden v domácí měně a je umístěn na území daného státu. Zahraniční dluh vzniká, když vláda potřebuje získat finanční prostředky v krátkém období. V tomto případě stát dluží cizincům. Vláda získává finanční prostředky od zahraničních ekonomických subjektů a to ve formě samotného kapitálu nebo v dovozu určitých potřebných komodit. Představuje směnky vydané k úhradě členství v Mezinárodní bance pro obnovu a rozvoj (IRBD) a Evropské bance pro obnovu a rozvoj (ERBD), půjčky od Evropské investiční banky a další zahraniční nástroje. Je veden v zahraniční měně a umístěn v zahraniční.

Obsluha vnějšího dluhu je podstatně náročnější než u dluhu vnitřního. Vnější dluh se projevuje v pasivní platební bilanci.¹⁰

10 Bankovní poplatky. www.bankovnipoplatky.com/kdo-zastavi-rust-statniho-dluhu-8944. [Online]. 2017

Vládní je souhrnný dluh vládních institucí, i přesto že pohledávky vznikly jinou cestou než státního rozpočtu. Pro veřejný charakter dluhu je podstatný způsob jeho úhrady – skutečnost, že představuje pohledávku vůči současným i budoucím daňovým platbám obyvatelstva. Obsahuje jejich dluhová pasiva, tj půjčky, cenné papíry jiné než účasti mimo finanční deriváty a depozita držená ČKA.¹¹ Do vládního sektoru patří kromě státního rozpočtu též operace Národního fondu, bývalého Fondu národního majetku, státní fondy; Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond; Vinařský fond; Česká konsolidační agentura a její dceřiné společnosti; Česká inkasní; Správa železniční dopravní cesty; PPP Centrum; veřejné vysoké školy; část ústředně řízených příspěvkových organizací; místní rozpočty včetně nově vzniklých regionálních rad regionů soudržnosti; část místně řízených příspěvkových organizací a zdravotní pojišťovny. Podle Mezinárodního měnového fondu je pojímán jako celkové saldo finančních aktiv a pasiv státu, a to včetně salda eventuálních mimorozpočtových fondů.¹²

2.3 Veřejný dluh

Ve veřejném sektoru se tvoří veřejný dluh, který zahrnuje veškeré závazky státu, závazky veřejných institucí, celků územní samosprávy a i dluhy zdravotních pojišťoven, mimorozpočtových fondů a místních rozpočtů. Pavel Dvořák formuluje veřejný dluh jako: „*Souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu bez ohledu na to, zda vznikly tyto pohledávky cestou státního rozpočtu či jinak. Pro veřejný charakter dluhu není podstatný způsob jeho vzniku, ale způsob jeho úhrady - skutečnost, že představuje pohledávku vůči současným i budoucím daňovým platbám obyvatelstva.*“¹³

2.4 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt charakterizuje hodnotu výstupu ekonomiky jako celku za dané období (nejčastěji jeden rok). Do HDP započítáváme hodnotu veškerého zboží a služeb (domy, auta, nájemné, služby cestovních kanceláří, atd.) Hodnota meziprojektu (např.

11 Dvořák, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. 2008, s. 322

12 Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2006-10-13-tiskova-zprava-5819-5819. [Online]. 2017

13 Dvořák, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. 2008, s. 156

pšenice, ze které se vyrobil chléb) se do HDP nezapočítává samostatně, ale pouze jako součást finálních výrobků, proto lze pojem také definovat jako součet hodnot veškerých finálních výrobků a služeb (statků) vyprodukovaných v zemi za dané období. Do výpočtu HDP dále nemůžeme zahrnout transakce s již existujícími komoditami, protože součástí HDP jsou pouze výkony spadající do sledovaného období. HDP můžeme také chápat jako postupné sčítání hodnot přidaných zpracování u všech výrobců působících ve všech odvětvích národního hospodářství, ale opět zde nezahrnujeme meziproduct.¹⁴

2.4.1 Státní rozpočet

Státní rozpočet lze definovat jako fond finančních prostředků, který spravuje vláda. Slouží k regulaci ekonomického a sociálního vývoje a jeho prostřednictvím se uskutečňují přerozdělovací procesy. Tento proces nazýváme rozpočtová (fiskální) politika. Aktivní složka státního rozpočtu jsou příjmy, které tvoří zdroje pro financování státu (daně, poplatky, aj), naopak pasivní složka státního rozpočtu je tvořena výdaji, které představuje financování jednotlivých aktiv státu (transferové platby).

Největší výdaje státního rozpočtu tvoří sociální zabezpečení, školství, zdravotnictví, výdaje na obranu, do národního hospodářství a na státní správu.

Na základě bilance mezi příjmy a výdaji můžeme mít státní rozpočet vyrovnaný, přebytkový či schodkový. Přebytek jsou příjmy vyšší než výdaje a schodek je opak – příjmy nižší než výdaje.¹⁵

Ke krytí schodku státního rozpočtu používají vlády výpůjčky od bank, firem, případně jednotlivců. Mezi výpůjčky se hlavně řadí dluhopisy, které se prodávají na kapitálovém trhu.¹⁶

Státní rozpočet má podobu zákona (např. Zákon č. 400/2015 Sb. o státního rozpočtu České republiky na rok 2016) a jeho způsob financování je uveden v zákoně č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů

14 VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. 2003. str. 401.

15 Ministerstvo financí - Sekce veřejné. *Státní rozpočet 2016 v kostce, kapesní příručka Ministerstva financí ČR*. 2016. s. 9. [Online]. 2017

16 KONEČNÝ, Bronislav a SOJKA, Milan. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. 2006. s. 193

Ekonomický program vlády je založen zejména na podpoře podnikání, fungující a transparentní státní správě, efektivním trhu práce, dlouhodobě udržitelném penzijním systému, sociálním smíru ve společnosti a investicích do budování infrastruktury, do vzdělání či vědy a výzkumu.¹⁷

2.4.2 Metodika vykazování státního rozpočtového deficitu

Způsob vykazování státního rozpočtového deficitu se potýká s několika problémy. „Konvenční rozpočtový deficit zachycuje pouze vybrané tokové finanční operace státu, realizované na hotovostní bázi. Metodické nejasnosti při výpočtu rozpočtového deficitu výrazně komplikují mezinárodní komparace. Vzniká prostor pro tzv. kreativní účetnictví, kdy vlády využívají metodických nejasností k tomu, aby uměle zlepšily situaci ve vládním finančním hospodaření. Poslední, velmi známým případem tohoto typu je Řecko, které z důvodů splnění podmínky pro přijetí eura vykázalo za rok 2000 deficit ve výši 2 % HDP, který musel být později revidován na 4,1 % HDP.“¹⁸

V zemích Evropské unie se pro vykazování vládního deficitu a dluhu používají dvě metodiky. První metodiku vytvořil Mezinárodní měnový fond a pracuje s hotovostí. Nazývá se GFS 2011 (dříve GFS 1986). Největší uplatnění má v rozpočtových dokumentech a při fiskální predikci, tudíž je za ní odpovědné Ministerstvo financí. Data pro její výpočet jsou dobře dostupná, jak z časového hlediska, tak ze zdrojového. Druhou metodiku vytvořil Eurostat a odpovědný je Český statistický úřad. „Nazývá se ESA 95 a pracuje s daty na aktuálním principu. Tedy při vytváření a zániku ekonomické hodnoty a dále při zvyšování a snižování pohledávek a závazků. Metodika nebere ohled na její peněžní úhradu. U metodiky ESA 95 proto není žádná spojitost na příjmy, výdaje a výsledek hospodaření uváděný v rozpočtových dokumentech.“ Metodika je používána pro výpočet maastrichtských kritérií. Úkolem Eurostatu je metodiky aktualizovat a dohlížet na její používání v zemích Evropské unie. Státy jsou povinni tuto metodiku používat při vytváření dokumentů o hospodaření státu (fiskální notifikace vládního deficitu a dluhu), které jsou dvakrát ročně předkládány orgánům Evropské unie.

17 Ministerstvo financí - Sekce veřejné. Státní rozpočet 2016 v kostce, kapesní příručka Ministerstva financí ČR. 2016. s. 9. [Online]. 2017

18 DVOŘÁK. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. 2008. s.225

„Každá z metod nám však vypočítá jiný deficit. Je to z toho důvodu, že metodika ESA 95 zahrnuje navíc: Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond, Vinařský fond, ČKA a její dceřiné společnosti, Českou inkasní, Správu železniční a dopravní cesty, PPP centrum, veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce, Asociaci zdravotních pojišťoven, Centrum mezistátních úhrad a část příspěvkových organizací. Kdežto v metodice GFS 1986 jsou tyto instituce zahrnuty v rámci jejich výdajů. V ESA 95 je zachyceno celkového hospodaření těchto institucí. Dále může dojít k časovému rozdílu mezi vznikem ztráty (např. ČKA), způsobem prominutí v ESA 95 a její skutečnou úhradou promítnutou do deficitu v GFS 1986.“¹⁹

2.4.3 Realizace opatření k výběru daní

Stát zavedl několik opatření, které poslouží k lepšímu a důkladnějšímu výběru daní. Nejdůležitější z nich jsou níže uvedeny.

2.4.3.1 EET

Elektronická evidence tržeb přišla v účinnost v roce 2016. Upravuje jí Zákon o evidenci tržeb (zákon č. 112/2016 Sb), Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o evidenci tržeb (zákon č. 113/2016 Sb.) a Vyhláška o způsobu tvorby podpisového kódu poplatníka a bezpečnostního kódu poplatníka (vyhláška č. 269/2016 Sb.). Hlavním cílem zavedení EET je zamezení daňovým únikům a šedé ekonomiky. Na trhu tak budou mít všichni podnikatelé stejné podmínky. Důvodem tohoto opatření se staly nevykázané příjmy ve výši až 160 miliard Kč ročně. Zavádění přichází postupně ve 4 fázích a po zapojení všech oborů, se v budoucnu očekává nárůst veřejného rozpočtu o 18 miliard Kč ročně. Zavedení EET má rovněž posloužit k omezení administrativy, nezatěžování poctivých podnikatelů namátkovými daňovými kontrolami, možnost využití dat k dalším účelům podnikatele, ochrana a stabilita, férový základ pro výpočet “sociálních plnění” a důchodu pro zaměstnance v budoucnu, efektivnější zacílení daňových kontrol a snížení zátěže poctivých podnikatelů, rychlejší a přesnější reakce na podvodné praktiky, spravedlivý a efektivní výběr stávajících daní namísto jejich

¹⁹ Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/legislativa/metodika/2012/metodika-esa-95-gfs-1986-a-gfs-2001-9577. [Online]. 2017

navyšování, vyšší investice do zdravotnictví, školství, kultury, dopravní infrastruktury a dalších veřejných služeb.²⁰

2.4.3.2 Kontrola hlášení DPH

Další opatření, které má sloužit k větším příjmům do státní pokladny, je opatření v oblasti DPH. Spočívá ve spojování poskytnutých a přijatých plnění mezi jednotlivými plátcí DPH. Tento nástroj dává možnost správci daně (územní finanční orgán, jiný správní orgán, orgán obce) získávat informace o vybraných transakcích realizovaných plátcí v reálném čas - měsíční báze předkládání kontrolních hlášení. *„Správce daně navzájem porovnává a spojuje formou “párování” jednotlivá kontrolní hlášení. Správce daně je tak schopen identifikovat riziková spojení osob (řetězce, karusely, mnohdy až o stovce subjektů) odčerpávající neoprávněně finanční prostředky z veřejných rozpočtů.“*²¹

2.4.3.3 Systém reverse

*„Systém přenesení daňové povinnosti na posledního v řadě (tzn. že se přenáší povinnost přiznat a zaplatit DPH z dodavatele na odběratele).“*²²

2.4.3.4 Daň z hazardu

Poslední nástroj pro navýšení státního rozpočtu je zpřísnění pravidel v oblasti hazardu. Od roku 2016 jsou stanoveny jiné sazby zdanění a to ve výši 23 % a 35 % (záleží na druhu her). Denní poplatek za každý hrací automat se také zvýšil a momentálně činí 80 korun na den. Dále Novela navyšuje o 3 p. b. odvod z loterií, kurzových sázek, ze sázkových her v kasinu, z karetních turnajových a hotovostních sázkových her a z ostatních loterií a jiných podobných her. Navýšení o 8 p. b. se týká hracích automatů a dalších technických

20 e-tržby. www.etrzby-cz/cs/zakladni-informace. [Online]. 2017

21 Ministerstvo financí - Sekce veřejné. Státní rozpočet 2016 v kostce, kapesní příručka Ministerstva financí ČR., 2016. s. 11. [Online]. 2017

22 Tamtéž.

zařízení. Ministerstvo věří, že při uplatnění všech výše zmíněných změn bude výnos z hazardních her o 2 miliardy korun větší.²³

2.5 Základní cíle řízení státního dluhu

Hlavním úkolem Ministerstva financí je fiskální politika a tudíž opatření výpůjčních potřeb vlády a jejich platebních závazků. Další prioritou je podpora tržní infrastruktury, která zabezpečuje rozvoj domácích finančních zdrojů.

Aby byly splněny výše uvedené cíle řízení státního dluhu, je potřeba sjednat s veřejností a finančním trhem kvantitativní kritéria. K uskutečnění dluhové strategie je nutno upřesnit výše uvedené cíle na základě kvantitativních kritérií, které jsou sjednány s veřejností a finančních trhem. „První kritérium bylo sjednáno v roce 2000 a týkalo se snížení podílu státních pokladničních poukázek na obchodovatelném dluhu. Cílem bylo dosáhnout hranici jedné třetiny. Další kritérium bylo snižování podílu neobchodovatelného státního dluhu, který se z 9 % podílel na celkovém státním dluhu (rok 1999).“²⁴

2.5.1 Způsoby řízení dluhu

„Od roku 2004 je státní dluh řízen pomocí strategickým cílů. Plněním těchto cílů se definuje prostor pro řízení portfolia státního dluhu v dlouhodobém horizontu. Základem zpracování možných dluhových strategií je řízení rizik a stanovování jejich číselných kritérií a limitů. Správa rizik zajišťuje, že náklady se sníží na nejmenší možnou míru v rámci dlouhodobě udržitelných limitů. Povinností těchto limitů je minimalizovat záporné národohospodářské dopady struktury dluhového portfolia v případě krizového vývoje ekonomiky a extrémních turbulencí na finančním trhu. Ministerstvo nastavuje všechny limity v souladu s nejlepší mezinárodní praxí.“²⁵

2.6 Ministerstvo financí

Ministerstvo financí je orgán, jehož hlavním úkolem je správa státního rozpočtu,

23 Ministerstvo financí - Sekce veřejné. Státní rozpočet 2016 v kostce, kapesní příručka Ministerstva financí ČR., 2016. s. 11. [Online]. 2017

24 Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/cile-a-kriteria. [Online]. 2017

25 Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/cile-a-kriteria. [Online]. 2017

což zahrnuje jeho sestavování, plnění a kontroly plnění. Orgán dále řeší vnitřní a zahraniční vztahy, koncepční a legislativní práce. Ministerstvo financí je zřízeno zákonem č. 2/1969 Sb.²⁶ Současnou ministriní financí je od 13. prosince Alena Schillerová.

2.6.1 Tvorba rozpočtu

Tento úkol připadá na Ministerstvo financí, které se řídí zákonem o Rozpočtových pravidlech na daný rok. Státní rozpočet je tvořen na 3 fiskální (kalendářní) roky dopředu, avšak se postupně mění. Konkrétní čísla jsou tvořena na jaře předcházejícího roku. Nejpozději do srpna by měl být vládě předložen návrh. Vláda projednává jednotlivé kapitoly. V září je rozpočet předložen Parlamentu, kde si ho rozdělí jednotlivé parlamentní výbory (pro zdravotnictví, školství,...) V listopadu ministr financí předstoupí před Parlament a následují 3 čtení:

- a) 1. čtení zahrnuje základní návrhy (příjmy, výdaje)
- b) ve 2. čtení ministři bojují každý za svůj resort
- c) 3. čtení je rozhodující, hlasuje se a státní rozpočet je přijat nadpoloviční většinou

Do konce dubna se musí předložit Poslanecké Sněmovně státní závěrečný účet, který obsahuje rekapitulaci minulého období, jakého schodku bylo dosaženo a způsob profinancování schodku.

2.6.2 Odbor řízení státního dluhu a finančního majetku

„Odbor Řízení státního dluhu a finančního majetku řídí hrubý státní dluh, který je zásadní částí závazku centrální vlády a který představuje zhruba 90 % celkové hrubé zadluženosti sektoru vládních institucí národního hospodářství.“²⁷

Odbor byl založen v roce 1990, avšak pod jiným názvem – Oddělení státních cenných papírů. Na základě rozhodnutí tehdejšího ministra financí, Bohuslava Sobotky, na tento odbor navázal 1. října 2003 nový odbor – Řízení státního dluhu. Současný odbor Řízení státního dluhu a finančního majetku vznikl v listopadu 2005 a momentálně má

26 Finanční trh: průvodce finančním a kapitálovým trhem. 1997, s 275

27 Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/organizacni-struktura/verejny-rozpocty-sekce-06/odbor-20-rizeni-stat-dluhu-a-fin-majetu. [Online]. 2017

4 oddělení: Financování státu a řízení likvidity, Řízení rizik a strategie portfolia, Správy a vypořádání finančních operací, Správy peněžních prostředků státní pokladny a klientská podpora.²⁸

2.7 Evropská unie

Evropská Unie je politická a ekonomická unie, kterou momentálně tvoří 28 členských států. Posledním přidaným státem je Chorvatsko v roce 2013.

2.7.1 Historie vzniku EU

Počátky vzniku Evropské Unie sahají až do 50. let 20. století po skončení 2. světové války, kdy nastalo období obnovování hospodářství a trvalý smír.

9. května 1950 přichází francouzský ministr zahraničí Schuman s myšlenkou sjednotit Francii, Německo a Itálii v oblasti těžby uhlí a oceli. Společně s Jeanem Monnetem vypracovali tzv. Schumanův plán, který měl zajistit dohled nad výrobou uhlí a oceli, které jsou považovány za nejdůležitější zdroj surovin pro zbrojní průmysl. Základní myšlenkou bylo, že nebudou-li produkci uhlí a oceli samostatně řídit jednotlivé státy, nebudou schopny vést válku.

V roce 1951 byla podepsána Pařížská smlouva, která měla 6 zakládajících členů – Francie, Německo, Itálie, země Beneluxu. Tím vzniklo Evropské společenství uhlí a oceli.

V roce 1957 vznikla další dvě společenství. Společenství EUROATOM (kontrola bezpečnosti jaderných zařízení a uschování jaderného odpadu) a EHS (Evropské hospodářské společenství – charakter pásma volného obchodu).

Tyto 3 výše zmiňované společenství mezi sebou podepsaly Sjednocovací smlouvu v roce 1965 a vzniklo tzv. Evropské společenství.

V roce 1985 vstoupila v platnost Schengenská dohoda a o 10 let později byly zrušeny všechny kontroly na hranicích u občanů cestujících z jedné země do druhé, spolupráce s policií v jednotlivých zemích a založen společný informační systém SIS, který bojuje proti kriminalitě, distribuci drog a udělování víz a azylu.

²⁸ Ministerstvo financí. www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/odbor-rizeni-statni-dluhu. [Online]. 2017

V roce 1992 byla podepsána Smlouva o Evropské Unii a společně s ní Maastrichtská smlouva, která vymezuje kritéria pro vstup do EU.

Evropská Unie zavedla společný trh 1. ledna 1993 a tentýž rok byla vypracována nová kritéria pro vstup nových zemí do EU:

- a) Stabilní demokratický systém – svoboda projevu, dodržování lidských práv a práv menšin
- b) Fungující tržní ekonomika – stát nebude řídit hospodářství a nebude bránit zahraničním investorům
- c) Přizpůsobit právo právu EU

V roce 1994 byla uzavřena smlouva o Evropském hospodářském prostoru (EHP), aby země ESVO měly volný přístup do EU bez cla a obráceně.

Všech 27 členských států 13. prosince 2007 podepsalo Lisabonskou smlouvu, která doplňuje přechodí smlouvy. Je vypracována tak, aby posílila demokracii, efektivnost a transparentnost EU a umožnila jí tak zabývat se globálními otázkami, jako jsou změny klimatu, bezpečnost a udržitelný vývoj.

2.7.2 Maastrichtská konvergenční kritéria

Kritéria, která musí splnit každý stát, jenž usiluje o vstup do hospodářské unie EU. Bez splnění těchto kritérií, není možné přijmout euro za vlastní měnu.

Kritérium cenové stability požaduje, aby v průběhu jednoho roku před provedeným průzkumem, uchazečský stát vykazoval dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace, která nepřekračuje o více než 1,5 % průměrnou míru inflace 3 členských států EU, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Extrémní případy, vyhodnoceny dle daného makroekonomického prostředí, mohou být vyloučeny.

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb požaduje od uchazečské země, aby její průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba v průběhu jednoho roku před průzkumem nepřekračovala o více než 2 % průměrnou úrokovou sazbu 3 členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Dlouhodobá úroková sazba je spočítána pomocí aritmetického průměru posledních 12 měsíců. Při výpočtu referenční hodnoty se použije nevážený aritmetický průměr 3 vybraných dlouhodobých úrokových sazeb.

Kritérium veřejného deficitu požaduje, aby poměr předpokládaného nebo současného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nepřekročil 3 %. Může nastat výjimka, kdy tento poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně poblíž referenční hodnoty, nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné.

Kritérium hrubého veřejného dluhu znamená, že od uchazečského státu je požadován poměr veřejného vládního dluhu k hrubému domácímu produktu nižší než 60 %. Ledaže by se poměr dostatečně snižoval a blížil se uspokojivým tempem k referenční hodnotě.

Kritérium stability kurzu měny a účasti v evropském kurzovém mechanismu (v současnosti ERM II) znamená dodržovat rozpětí +/- 15 % v mechanismu alespoň po období dvou let.²⁹

2.8 Rating

Ratingem se rozumí, jak je daný subjekt schopný splácet své finanční závazky. Hodnotící škála je od A (nejlepší) do D (nejhorší). Subjekty mohou být nositelem ratingu, a nebo jeho uživatelem. V prvním případě se jedná o jejich hodnocení a v případě druhém subjekt využije hodnocení jako ukazatele důvěryhodnosti druhého subjektu, jimž půjčuje finanční prostředek.

Obchodní rating nám udává míru rizika. Na úkor hloubky analýzy je jeho zpracování rychlé (několik hodin). Zdrojem jsou veřejné informace a samotné firmy, které si za tuto informaci účtují desítky dolarů.

Investiční rating posuzuje pravděpodobnost včasného splacení jistiny i úroků. Analýza je velmi podrobná, trvá několik týdnů a je financována hodnoceným subjektem.

Rating provádí ratingové agentury na základě kvantitativních i kvalitativních údajů. Výsledkem je známka vycházející z ratingové stupnice a slouží nám pro budoucí účely. Ratingová stupnice je úsečka rozdělená na pravidelné intervaly (silně-středně-málo).³⁰

V současnosti rating provádí 3 agentury: Moody's, Standard&Poor's, Fitch.³¹

29 JUREČKA, Václav. Makroekonomie. 2010, s. 289

30 ŽÁK, Milan. Velká ekonomická encyklopedie. 2002. s. 133

31 Česká národní banka. www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/rating. [Online]. 2017

3 Praktická část

Praktická část má jako hlavní úkol ukázat rozdílný vývoj státního dluhu ve vybraných zemích a následně doporučit řešení k jeho snížení. Dále je ukázán budoucí vývoj státního dluhu v České republice.

3.1 Vývoj státního dluhu od roku 1993

K datu vzniku České republiky činil její domácí dluh 86,4 mld. Kč. Celkový domácí dluh se skládal z hrubého vnitřního zadlužení a ze závazků plynoucích z vydaných státních dluhopisů.

Zahraniční dluh byl ve výši 72,4 mld. Kč a tvořil dluh převzatý po rozpadu federace a starší závazky bývalého agenta federální vlády - ČSOB.

K 1. 1. 1993 Česká republika tedy převzala čistý státní dluh ve výši 158,8 mld Kč.³²

V prvních třech letech existence České republiky se státní dluh prakticky neměnil. Dokonce jeho podíl na HDP klesl z 13,3 % na 8,6 %.³³

Zlom nastal v roce 1997, kdy začaly růst rozpočtové schodky státního rozpočtu, která vedla k vyššímu růstu krátkodobého (přechodného) dluhu a důsledkem toho bylo, že se státní dluh začal zvyšovat. Dalšími důvody stoupajícího státního dluhu v následujících letech byla úhrada ztráty Konsolidační banky, odškodnění subjektů postižených suchem, financování aktivit na odstraňování důsledku krize v Kosovu, finanční výpomoc Zajišťovacímu fondu družstevních záložen, krytí splátek přímého zahraničního dluhu Německu, pokrytí výdajů spojených s vysláním 6. polní nemocnice do Afganistanu, čerpání úvěru od Evropské investiční banky (dálniční obchvat Plzně, povodňové škody, Masarykova univerzita v Brně, výstavba dálnice D8).³⁴

Jak bylo již výše zmíněno od roku 1997, začala Česká republika hospodařit se stále zvyšujícími se deficity vládního dluhu. Tato situace trvala až do roku 2013, kdy byl státní dluh ve výši 1 683,3 mld. Kč. V následujících letech se růst státního dluhu stabilizoval a dokonce začal klesat. V roce 2016 činil 1 613,4 mld. Kč.

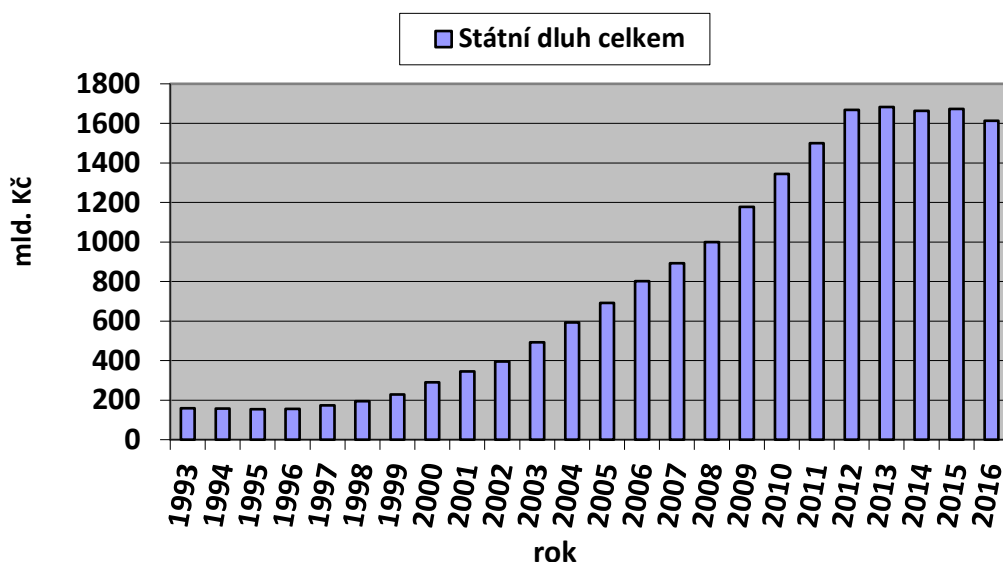
32 HAMERNÍKOVÁ, Bojka; MAAYOVÁ, Alena. Veřejné finance. 2011. s. 189

33 Český statistický úřad. [Online]. 2017

34 PALÁN, Josef. Vývoj státního dluhu, dluhu veřejných financí, státního rozpočtu ČR a HDP v letech 1993 – 2008. 2009. s. 8

Pro ilustraci je níže uveden graf 1 udávající konkrétní výše státního dluhu v období 1993 – 2016.

Graf 1: Vývoj státního dluhu 1993 – 2016

Zdroj: Ministerstvo financí, online, [08-03-2018] – vlastní zpracování

3.2 Tvorba státního rozpočtu

Z předchozí kapitoly už je známo, že státní rozpočet je plán finančního hospodaření státu. Dále jsou také uvedeny přesné kroky k vytvoření státního rozpočtu. Pro úplný přehled je použita jako ukázka státní rozpočet na rok 2016 a průběh přípravy rozpočtu pro rok 2017

Tabulka 1: Schválený rozpočet pro rok 2016

Ukazatel	v Kč
Celkové příjmy SR	1 180 856 787 167
Celkové výdaje SR	1 250 856 787 167
z toho: finanční vztahy k rozpočtům	
- krajů	1 069 942 700
- obcí v úhrnech po jednotlivých krajích	7 517 337 044
- finanční vztah k rozpočtu hl. m. Prahy	833 725 300
Schodek	-70 000 000 000
Financování:	
- navýšení stavu státních dluhopisů	70 635 100 000
- navýšení stavu přijatých dlouhodobých úvěrů	70 635 100 000
- změna stavu na účtech státních finančních aktivit	0

Zdroj: Ministerstvo financí, online, [10-09-2017] – vlastní zpracování

Z tabulky 1 je možno vidět, že plánovaný deficit za rok 2016 je 70 mld. Kč, což je o 30 mld. Kč méně než za minulý rok.

Státní rozpočet pro rok 2016 obsahuje i tyto příjmy: z rozpočtu EU (92,9 mld. Kč), finančního mechanismu Evropského hospodářského prostou a finančního mechanismu Norska (459,6 mil Kč), z programu Švýcarsko-české spolupráce (156,3 mil. Kč).

Naopak jednou z pasivních složek státního rozpočtu tvoří výdaje do Evropské unie a to ve výši 40,5 mld. Kč

Avšak na konci roku 2016 se ukázala zcela jiná čísla. Poprvé od roku 1995 bylo dosaženo přebytku hospodaření státního rozpočtu. Přispěly k tomu úspory na běžných výdajích. Dále pak díky nízkým úrokovým sazbám došlo k úsporám úrokových výdajů. Provozní výdaje se také snížily. Na příjmové straně nastalo také spoustu změn. Jedna z nich byl efektivnější výběr daní, vysoká zaměstnanost a s tím související rostoucí plány v podnikatelském i veřejném sektoru. Dále pak vyšší finanční prostředky z Evropské unie.

Tabulka 2: Skutečný rozpočet za rok 2016

	Schválený rozpočet	Skutečnost leden-prosice
Příjmy celkem	1 180,86	1 281,62
Výdaje celkem	1 250,86	1 219,84
Saldo	-70,00	61,77

Zdroj: Ministerstvo financí, online, [09-03-2018]

3.2.1 Tvorba státního rozpočtu pro rok 2017

V níže uvedené tabulce 3 je zobrazeno, jak se během roku 2016 měnil návrh státního rozpočtu.

Tabulka 3: Návrh státního rozpočtu pro rok 2017 (v mld. Kč)

	Návrh po jednání vlády 22. června	Změna – prostředky z EU a finančních mechanismů (FM)	Změny – daně a pojistné	Změny – ostatní	Návrh po změnách
Příjmy SR	1260,1	-18,2	3,3	-0,5	1244,7
Výdaje SR	1320,1	-18,2	0	2,8	1304,7
Saldo	-60	0	3,3	-3,3	-60

Zdroj: Josef Němeček, čtk, online, [05-09-2017] – vlastní zpracování

První změna je vidět mezi červnovým návrhem a srpnovým. Schodek sice zůstal stejný, ale příjmy a výdaje se snížily. Důvodem ke snížení příjmů je podle ministerstva financí především zpřesnění příjmů z rozpočtu Evropské unie a dalších finančních mechanismů.

Naopak se zvýší daňové příjmy s příjmy na sociální zabezpečení. Důvodem je nová červencová makroekonomická prognóza ministerstva.³⁵

“Ministerstvo financí předpokládá, že návrh státního rozpočtu ČR na rok 2017 a střednědobý výhled státního rozpočtu na léta 2018 a 2019 bude upraven podle výsledků jednání vlády ČR, včetně doladění vnitřní konzistence, vazeb a metodické správnosti rozpočtů kapitol a dalších příloh rozpočtové dokumentace,” uvedl úřad, v jehož čele stojí ministr financí Andrej Babiš.³⁶

Tabulka 4: Schválený rozpočet pro rok 2017

Souhrnné ukazatele	v mld. Kč
Příjmy celkem	1 249,3
Výdaje celkem	1 309,3

Zdroj: Ministerstvo financí, online, [05-09-2017] – vlastní zpracování

Ačkoliv se ekonomům a opozičním stranám návrh státního rozpočtu pro rok 2017 nelíbí, byl 21.9.2016 vládou schválen.

“Navrhovaný schodek zkrátka nemá ekonomické opodstatnění. Je čistě výsledkem zohlednění politického cyklu, tedy snahy politiků navyšovat výdaje ve volebním roce. Bohužel, z podstatné části jde o provozní výdaje, na platy státních zaměstnanců a podobně, nikoli o výdaje investiční,” uvedl hlavní ekonom skupiny Roklen Lukáš Kovanda.³⁷

Schodek opět zůstal stejný, jen příjmy a výdaje se navýšily. Konkrétně o 4,6 miliardy korun.

35 České noviny. www.ceskenoviny.cz/zpravy/mf-v-navrhu-rozpocet-snizilo-prijmy-i-vydaje-schodek-zustal/1390477&id_seznam=374. [Online]. 2017

36 Aktuálně. www.zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-financi-v-navrhu-rozpocet-zvysilo-vydaje-i-prij/r~bbfec17e8ef611e78c78002590604f2e/?redirected=1511347885. [Online]. 2017

37 Aktuálně. <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/zbytecne-plytvani-ekonomove-kritizuji-vladu-za-rozpocet/r~6ff694747ffb11e6abfa0025900fea04>. 2016-09-21. [Online]. 2017

3.2.2 Srovnání základních ukazatelů SR

Nyní bude ukázáno, jak se během posledních pár let měnili příjmy a výdaje, a na základě nich saldo státního rozpočtu.

Tabulka 5: Srovnání základních ukazatelů SR 2012 – 2016 (v mld. Kč)

Ukazatel	2012	2013	2014	2015	2016P
Příjmy SR	1 051,4	1 091,9	1 133,8	1 234,5	1 180,9
Výdaje SR	1 152,4	1 173,2	1 211,6	1 297,3	1 250,9
Saldo SR	-101,0	-81,3	-77,8	-62,8	-70,0

Zdroj: Ministerstvo financí, online, [21-09-2017]³⁸ – vlastní zpracování

Jak je vidět z tabulky 5, příjmy jsou nižší než výdaje, tudíž vzniká deficit, ze kterého vzniká státní dluh. Ten se podařilo stabilizovat v letech 2014 a 2015 díky zapojení disponibilní likvidity státní pokladny na financování deficitu státního rozpočtu.³⁹

3.2.3 Státní rozpočet na rok 2018

Během prosince roku 2017 Poslanecká Sněmovna schválila rozpočet pro rok 2018, který je možno vidět v tabulce 6. V plánu je schodek ke výši 50mld Kč. Avšak skutečnost může být jiná, jelikož v předchozích letech se také dařilo dosáhnout lepším výsledků, než byl plánováno. Jedním z důvodů může být zrušení termínu nástupu třetí a čtvrté vlny EET, jelikož na příjmové straně se počítalo s několika miliardami výtěžku.

Největší výdajovou část zabírá Ministerstvo práce a sociálních věcí a dále pak Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Oproti loňskému roku bylo hlavně přidáno na sociální služby (3,3 mld. Kč), na podporu agropotravinářského komplexu (1 mld. Kč) a na investice do mateřských a základních škol (300 mil. Kč).

Naopak největší část příjmů tvoří povinné pojistné na sociální zabezpečení, DPH a spotřební daň.⁴⁰

38 Poznámka k tabulkám a grafům: Označení „P“ k danému roku znamená návrh rozpočtu na daný rok (př.: 2016P), rok bez označení značí skutečnosti (př.: 2014). Podílové ukazatele na HDP byly počítány na základě dat dostupných k 20. 2. 2016

39 Ministerstvo financí - Sekce veřejné. Státní rozpočet 2016 v kostce, kapesní příručka Ministerstva financí ČR. 2016. s. 9. [Online]. 2017

40 Česká televize. Sněmovna schválila státní rozpočet na rok 2018. Sociální služby získají navíc tři miliardy. [Online]. 2018

Tabulka 6: Státní rozpočet na rok 2018

Ukazatel	v Kč
Příjmy SR celkem	1 314 497 641 409
Výdaje SR celkem	1 364 976 411 109
Schodek	-50 000 000 000

Zdroj: Ministerstvo financí, online [12-03-2018] – vlastní zpracování

3.3 Porovnání státního dluhu s vybranými zeměmi EU

Pro komparaci státních dluhů v EU jsou vybrány dvě země - Řecko a Švédsko, jelikož mají podobný počet obyvatel jako Česká republika. Česká republika má 10,55 miliónů obyvatel, Švédsko 9,799 miliónů a Řecko 10,82 milionů. Dalším kritériem pro výběr země je ekonomická situace v dané zemi.

3.3.1 Řecko

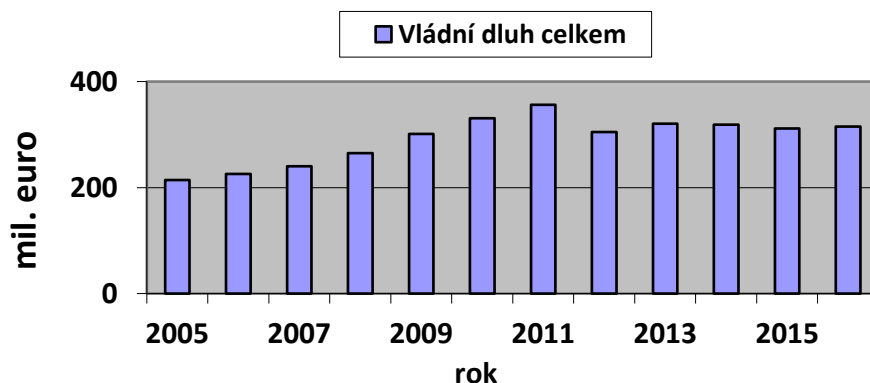
Řecká republika je parlamentní republika, jejíž hlavou je prezident volený na 5 let. Členem Evropské unie je od roku 1981 a od roku 2001 je také členem eurozóny. Země produkuje hlavně služby (cestovní ruch, turismus), zemědělské a potravinářské produkty, suroviny a produkty průmyslové výroby (zejména farmaceutický průmysl).⁴¹

Řecko se dlouhodobě potýká s ekonomickými problémy a doposud nebylo schopno splatit závazky vůči svým zahraničním věřitelům. Situace by se dala nazvat bankrotem, což znamená, že stát nesplácí včas a nebo vůbec své závazky. Je to důsledek špatného finančního hospodaření státu, převážně státního rozpočtu. Neustále zvyšující se schodkový státní rozpočet má za následek růst vládního dluhu. Ani zdaleka tudíž nejsou plněna Maastrichtská kritéria.

Jak lze vidět v následujícím grafu 2, řecký vládní dluh od roku 2008 rapidně stoupal. Každoročně jeho podíl na HDP stoupl až o 25 %. Vrcholem se stal rok 2011, kdy státní dluh měl hodnotu 356,289 milionů eur. Jeho ustálení nastalo v roce 2013, a když se pomínou menší výkyvy, udržuje si stejnou hodnotu až do současnosti.

41 Bussinesinfo. www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19222. [Online]. 2017

Graf 2: Vývoj podíli řeckého vládního dluhu na HDP 2006 - 2016

Zdroj: Eurostat, online, [08-03-2018] – vlastní zpracování

V prvním čtvrtletí roku 2017 řecký vládní dluh klesl o 4,275 milionu eur. Jeho současná hodnota je tedy 310,622 milionu eur.

V následující tabulce 6 lze vidět vývoj státního dluhu. Podobně jako u vládního dluhu od roku 2008 stoupal podíl státního dluhu na HDP o 25 % ročně. Do této doby se státní dluh pohybovat okolo 100 % HDP. Je to velmi vysoká hodnota v porovnání s ostatními státy EU. Například Švédsko v tu samou dobu dosahovalo hodnoty necelých 50 % HDP a Česká Republika okolo 28 % HDP. Nejvyšší hodnoty řecký státní dluh dosáhl v roce 2014, kdy činil 179,70 % HDP.

Tabulka 7: Vývoj státního řeckého dluhu 2005 - 2016

Rok	Dluh na HDP (%)	Dluh celkem (mil. Euro)
2016	179	348,559
2015	177,4	345,796
2014	179,7	424,759
2013	177,4	425,672
2012	159,6	391,987
2011	172,1	495,954
2010	146,2	439,237
2009	126,7	419,921
2008	109,4	389,431
2007	103,1	328,804
2006	103,6	283,324
2005	107,4	266,200

Zdroj: Country Economy, online, cit 25-09-2017 – vlastní zpracování

3.3.2 Švédsko

Pravým opakem krachujícího Řecka je Švédsko. Zásahu na tom má zodpovědná fiskální politika, díky které Švédsko překonalo hospodářskou krizi bez vážnějších

problémů. Důkazem jsou slova šéfa OECD Angela Gurría: „Švédsko v mnoha ohledech zasebou nechává nejsilnější ekonomiky světa, včetně Německa nebo Spojených států. Produktivita roste, nezaměstnanost klesá, Švédsko má mnohem vyšší míru zaměstnanosti než kterákoli jiná členská země Evropské unie. Jen pět procent ze všech zaměstnaných Švédů pracuje na nízko kvalifikovaných pozicích. To je ohromující.“⁴²

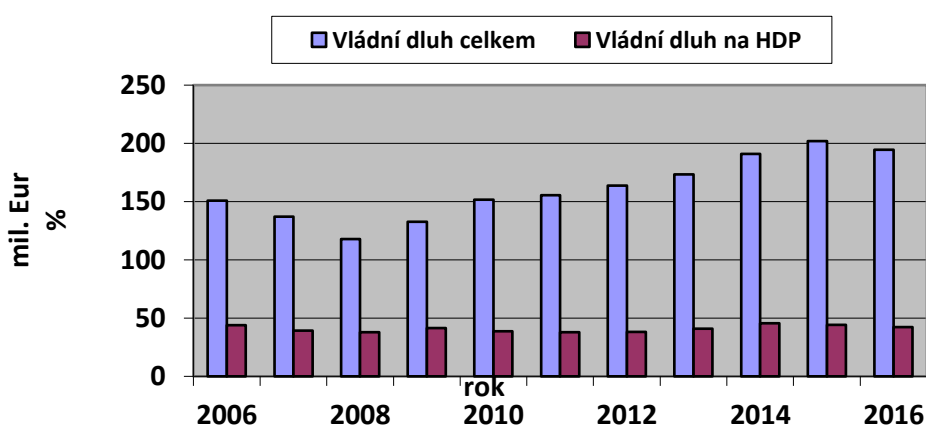
Vládní finance ukazují přebytkový státní rozpočet, který posloužil k financování veřejných investic.⁴³

Švédsko je konstituční monarchií s parlamentní demokracií, jejíž hlavou je od roku 1973 král Karel XVI. Gustav z dynastie Bernadotte. Do Evropské unie vstoupila 1. ledna 1995, avšak členem eurozóny není. Bylo o tom hlasováno v roce 2003, ale obyvatelé odhlasovali zachování stávající měny - Švédské koruny.⁴⁴

V níže uvedeném grafu 5 je znázorněn vývoj vládního dluhu ve Švédsku.

Za poslední 3 roky lze vidět pokles podílu státního dluhu na HDP v průměru o přibližně 2 % ročně. Předcházelo tomu však poněkud horší období, jelikož během dvou let se jeho podíl na HDP navýšil o necelých 8 %. Čísla však stále patří k nadprůměrným v porovnání s ostatními zeměmi EU. Ani v roce 2014, kdy byl dluh největší (45,2 mil), nehrozilo přiblížení se k stanovenému limitu 60 % HDP.

Graf 3: Vývoj švédského vládního dluhu 2006 - 2016

Zdroj: Eurostat, online, [08-03-2018] – vlastní zpracování

42 Ekonomický deník. www.ekonomicky-denik.cz oecd-o-svedsku-silna-stabilni-ekonomika-jako-vzor-pro-ostatni. [Online]. 2017.

43 Ekonomický deník. www.ekonomicky-denik.cz oecd-o-svedsku-silna-stabilni-ekonomika-jako-vzor-pro-ostatni. [Online]. 2017.

44 Bussinesinfo. www.businessinfo.cz/cs/clanky/svedsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19252. [Online]. 2017

Současné informace o vývoji státního dluhu ve Švédsku jsou následující. V prvním čtvrtletí roku 2017 stoupl státní dluh o 347 milionů euro a jeho momentální výše je 191,044 milionů. Avšak oproti prvnímu čtvrtletí roku 2016 se zmenšil o 4 793 milionů.

V následující tabulce 7 je ukázán vývoj státního dluhu ve Švédsku od roku 2006.

Tabulka 8: Vývoj švédského státního dluhu 2006 - 2016

Rok	Dluh na HDP (%)	Dluh celkem (mil. Euro)
2016	42,20	215,374
2015	44,20	224,001
2014	45,50	253,569
2013	40,80	230,429
2012	38,10	210,412
2011	37,90	216,310
2010	38,60	201,144
2009	41,40	185,188
2008	37,80	173,188
2007	39,30	187,854
2006	44,00	189,321

Zdroj: Country Economy, online, [15-09-2017] – vlastní zpracování

3.4 Rating

Předchozí kapitola vysvětlovala, co pojem rating znamená a k čemu slouží. Následuje jeho hodnocení, a jak si stojí Česká republika v důvěryhodnosti a schopnosti splácet své závazky.

Ratingové hodnocení je zobrazeno pomocí stupňů. Nejhůře hodnocený je stupeň spekulativní a naopak nejlépe hodnocený je stupeň investiční (viz. tabulka níže)

Aby daná agentura mohla ohodnotit stát, musí znát spoustu ukazatelů, jak kvantitativních tak kvalitativních. Jsou jimi například: zadlužení vládního sektoru a jeho vývoj v čase, stav ekonomiky a její výhled, institucionální vyspělost a politická rizika.⁴⁵

45 Česká národní banka. www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2011/2011_IV/box_a_prilohy/zoj_2011_IV_box_2. 2011. [Online]. 2017

Obrázek 1: Ratingové stupně u jednotlivých agentur

Fitch	S&P	Moody's	Popis ratingového stupně (dle Moody's)		
AAA	AAA	Aaa	Investiční stupeň	Minimální kreditní	
AA+	AA+	Aa1		Velmi nízké kreditní riziko	
AA	AA	Aa2			
AA-	AA-	Aa3		Nízké kreditní riziko	
A+	A+	A1			
A	A	A2			
A-	A-	A3	Mírné kreditní riziko		
BBB+	BBB+	Baa1			
BBB	BBB	Baa2			
BBB-	BBB-	Baa3	Spekulativní stupeň	Významné kreditní riziko	
BB+	BB+	Ba1		Vysoké kreditní riziko	
BB	BB	Ba2			
BB-	BB-	Ba3			
B+	B+	B1		Velmi vysoké kreditní riziko	
B	B	B2			
B-	B-	B3			
CCC+	CCC+	Caa1			V selhání či blízko selhání, ale s možností splacení
CCC	CCC	Caa2			
CCC-	CCC-	Caa3			
CC	CC	Ca	V selhání, s nízkou šancí na splacení		
C	C				
DDD	SD	C			
DD	D				
D					

Zdroj: Česká národní banka, online, [15-10-2017]

3.4.1 Rating České republiky

První ratingové hodnocení bylo uděleno bývalému Československu v lednu 1992. Hodnocení bylo uděleno bývalou Státní československou bankou. Československá republika byla ohodnocena stupněm Ba1 a jak je možné vidět na výše uvedeném obrázku 1, je to nejlepší spekulativní stupeň.

Další ohodnocení proběhlo o rok později, kdy agentura Moody's zvýšila své hodnocení a udělila v té době nově vzniklé České republice stupeň Baa3. Tímto se Česká republika stala první postkomunistickou zemí, které byl udělen investiční stupeň.

Standard and Poor's přidělila České republice první rating v červenci 1994 (BBB), Fitch v srpnu 1995 (A-).

Po celou dobu existence České republiky se její hodnocení zlepšuje. Výjimkou jsou roky 1997 a 1998, kdy bylo období měnového otřesu.⁴⁶

Tabulka 9: Vývoj ratingu v ČR

	Moody's	Standard and Poor's	Fitch
1993	Baa3	BBB	—
1994	Baa2	BBB+	—
1995	Baa1	A	A-
1996	Baa1	A	A-
1997	Baa1	A	BBB+
1998	Baa1	A-	BBB+
1999	Baa1	A-	BBB+
2000	Baa1	A-	BBB+
2001	Baa1	A-	BBB+
2002	A1	A-	BBB+
2003	A1	A-	A-
2004	A1	A-	A-
2005	A1	A-	A
2006	A1	A-	A
2007	A1	A	A
2008	A1	A	A+
2009	A1	A	A+
2010	A1	A	A+
2011	A1	AA-	A+
2012	A1	AA-	A+
2013	A1	AA-	A+
2014	A1	AA-	A+
2015	A1	AA-	A+
2016	A1	AA-	A+
2017	A1	AA-	A+

Zdroj: Česká národní banka, online, [15-10-2017]

Jak už bylo uvedeno, čím vyšší je rating, tím nižší je riziko nesplácení závazků ze strany státu. S tím ale souvisí i výnosnost ze státních dluhopisů. Lze tedy říct, že hodnocení České republiky se zlepšuje, ale současně také dochází k trendovému poklesu výnosů ze státních dluhopisů. Výjimkou je výše uvedené období 1997-1998 a období finanční krize v letech 2007-2008.

3.5 Predikce státní dluhu v České republice

Další část teoretické části je predikce státního dluhu v České republice, nebo-li její předpokládaný vývoj v nejbližších pár letech.

⁴⁶ Česká národní banka. www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2011/2011_IV/box_a_prilohy/zoj_2011_IV_box_2. 2011. [Online]. 2017

3.5.1 Statistical Package for the Social Sciences

Předpokládaný vývoj státního dluhu je ukázán pomocí programu Statistical Package for the Social Sciences (dále jen: SPSS) který byl vyvinut americkou technologickou společností.

Jeho první verze byla vyvinuta v roce 1968 a zásluhu na tom mají Norman H. Nie, Dále H. Bent a C. Hadlai Hull. Společnost se v roce 1975 stala veřejnou obchodní společností pod vedením Normana H. Nie do roku 1992. Do roku 2009 byl generálním ředitelem Jack Noonan, následně byla společnost získaná společností International Business Machines (dále jen: IBM). Kvůli neshodám o názvu společnosti, se společnost v letech 2009 – 2010 jmenovala PASW (Predictive Analytics Software). V lednu roku 2010 byl název změněn na SPSS: An IBM Company. Kompletní převod nastal až na konci roku 2010 a do té doby SPSS: An IBM Company neexistovala. Nyní je IBM SPSS pod úplným vedením společnosti IBM Corporation.

Produkty, které společnost nabízí, zahrnují programy pro tvorbu průzkumů, analýzu textu, získávání a rozmístění dat.⁴⁷

Pro výpočet predikce státního dluhu je potřeba pracovat s funkcí lineární, kvadratickou, logaritmickou, inverzní, složenou, exponenciální a rostoucí. Dále je potřeba zjistit koeficient determinace jednotlivých funkcí, který nám udává z kolika % je variabilita závisle proměnné vysvětlena regresním modelem. Čím větší koeficient determinace je, tím lépe se podařilo regresi vysvětlit. Hodnota je vidět v tabulce 10

Tabulka 10: Model Summary and Parameter Estimates

		Model Summary				Parameter Estimates		
Equation	R Square	F	df1	df2	Sig.	Constant	b1	b2
Linear	0,963	463,006	1	18	0,000	-77,846	95,133	
Logarithmic	0,782	64,474	1	18	0,000	-400,000	624,084	
Inverse	0,401	12,057	1	18	0,003	1213,494	-1625,710	
Quadratic	0,964	224,923	2	17	0,000	-31,734	82,557	0,599
Compound	0,950	339,335	1	18	0,000	183,684	1,139	
Power	0,932	246,037	1	18	0,000	98,973	0,936	
Growth	0,950	339,335	1	18	0,000	5,213	0,130	
Exponential	0,950	339,335	1	18	0,000	183,684	0,130	
Logistic	0,950	339,335	1	18	0,000	0,005	0,878	

Zdroj: IBM SPSS Statistics Data Editor, [15-02-2018] – vlastní šetření

47 IBM SPSS Data Collection Divestiture. [Online]. 2017

Lineární trendovou funkci zapíšeme $\hat{y} = -31,734 + 82,557t_1$. Dle testu významnosti trendové funkce ($p < 0,0001$) a hodnoty koeficientu determinace ($R^2 = 0,964$) lze říci, že nalezený model je vhodný pro predikci státního dluhu.

V tabulce 11 jsou uvedené doposud naměřené hodnoty státního dluhu, na základě kterých program vypočítal predikci na rok 2017, 2018, 2019 a 2020.

Tabulka 11: Predikce státního dluhu 2017 - 2020

Nezávisle proměnná	Závisle proměnná	Year	Date	Bodový odhad
1997,00	173,10	1997	1997	51,42156
1998,00	194,70	1998	1998	135,77520
1999,00	228,40	1999	1999	221,32654
2000,00	289,30	2000	2000	308,07558
2001,00	345,00	2001	2001	396,02232
2002,00	395,90	2002	2002	485,16676
2003,00	493,20	2003	2003	575,50890
2004,00	592,90	2004	2004	667,04874
2005,00	691,20	2005	2005	759,78627
2006,00	802,50	2006	2006	853,72150
2007,00	892,30	2007	2007	948,85444
2008,00	999,80	2008	2008	1045,18507
2009,00	1178,20	2009	2009	1142,71340
2010,00	1344,10	2010	2010	1241,43943
2011,00	1499,40	2011	2011	1341,36315
2012,00	1667,60	2012	2012	1442,48458
2013,00	1683,30	2013	2013	1544,80370
2014,00	1663,70	2014	2014	1648,32053
2015,00	1673,00	2015	2015	1753,03505
2016,00	1613,40	2016	2016	1858,94727
		2017	2017	1966,05719
		2018	2018	2074,36481
		2019	2019	2183,87013
		2020	2020	2294,57315

Zdroj: IBM SPSS Statistics Data Editor, cit 15-02-2018 – vlastní šetření

3.5.2 Makroekonomická predikce podle Ministerstva financí

Velmi příznivý vliv na ekonomický růst Evropské unie za rok 2017 měla situace na trhu práce, velká důvěra ekonomických subjektů a tím pádem vysoké spotřeby domácností. Další pozitivní vliv má vývoj ekonomické situace našich hlavních obchodních partnerů – USA, Čína. Tímto se vytvářejí dobré podmínky pro další úspěšné pokračování ekonomické konjunktury v České republice.

Reálný hrubý domácí produkt se ve 3. čtvrtletí 2017 meziročně zvýšil o 4,7 %. Od 4. čtvrtletí 2015 je to nejvíce. Růst po očištění je dokonce vyšší – 5 %. Je tomu tak, protože 3. čtvrtletí 2017 mělo o jeden pracovní den navíc. Velmi dobrá kondice české ekonomiky i vnějšího prostředí vede ke zvýšení odhadu růstu reálného hrubého domácího produktu za rok 2017 z 4,1 % na 4,3 % a predikce na rok 2018 z 3,3 % na 3,4 %. Dále se

předpokládá mírné zpomalení růstu v eurozóně, zpřísnění měnových podmínek a napjatá situace na trhu práce. To by mohlo vést k dalšímu zpomalení v roce 2019. Předpokládaný ekonomický růst v roce 2019 je 2,6 %.

Ministerstvo financí předpokládá, že se letos inflace bude pohybovat nad hranicí 2 % a v převážné části příštího roku také. Mezi protiinflační efekty patří vyšší ceny ropy, zvyšování mezd a kladné produkční mezery. Protiinflační vlivy, zpříšňování měnových podmínek, by neměly mít takový vliv, aby převážily protiinflační efekty. Predikce míry inflace pro rok 2018 Ministerstvo financí odhaduje na 2,6 % a pro následující rok počítají s průměrným nárůstem spotřebitelských cen o 2,1 %.

Velmi příznivý vliv na ekonomický růst má míra nezaměstnanosti, která v roce 2017 klesla na 2,5%, což vede firmy k investicím a následné zvýšení produktivity práce. Předpokládá se další její pokles. Pro rok 2018 na 2,4 % a pro rok 2019 okolo 2,3 %.

Kladná salda bilancí zboží a služeb jsou vyšší než schodek prvotních důchodů, na nějž má největší vliv odliv důchodů z přímých zahraničních investic ve formě dividend a reinvestovaného zisku. Přebytek běžného účtu ve 3.čtvrtletí 2017 dosahoval výše 0,6 % HDP a pro další roky se dále předpokládá jeho snižování – rok 2018 na úroveň 0,1 % HDP a pro rok 2019 platí to samé.

Spotřeba domácností se zvýšila o 4,1 %. Zásahu na tom má vysoká dynamika objemu mezd a platů, ale i klesající míra úspor. Spotřeba se také navýšila v sektoru vládních institucí a to o 1,2 %. Je tedy na úrovni 1,1 % HDP a pozitivní vliv na tuto úroveň mělo přebytkové hotovostní hospodaření místních rozpočtů a zdravotních pojišťoven. Dále došlo ke zlepšení úrovně státního rozpočtu, jehož saldo bylo o 12, mld. Kč lepší než v roce 2016. Pro rok 2018 zatím zůstává předpoklad přebytku hospodaření sektoru vládních institucí na úrovni 1,3 % HDP. Dluh sektoru vládních institucí by měl mít klesající trend – v roce 2018 na úroveň 33,1 % HDP.

Fixní kapitál se navýšil díky investicím do strojů, zařízení (mimo dopravní prostředky), informačních a komunikačních technologií a obydlí. Jedná se především o soukromé investice.

Zahraniční obchod do hospodářského vývoje moc nepřispěl, jelikož se jeho míra snížila o 0,4 p.b. a to z důvodu vysoké dovozní náročnosti investic.⁴⁸

48 Ministerstvo financí. Shrnutí predikce. [Online]. 2017

Tabulka 12: Přehled hlavních ukazatelů

Ukazatelé	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HDP [mld. Kč, b.c.]	4098	4314	4596	4773	5042	5304	5530
HDP [růst v %, s.c.]	-0,5	2,7	5,3	2,6	4,3	3,4	2,6
Spořeba domácností [růst v %, s.c.]	0,5	1,8	3,7	3,6	4,0	3,7	2,7
Spotřeba vlády [růst v %, s.c.]	2,5	1,1	1,9	2,0	1,9	1,8	1,5
Tvorba hrubého fixního kapitálu [růst v %, s.c.]	-2,5	3,9	10,2	-2,3	5,6	4,1	3,4
Příspěvek ZO k růstu HDP [p.b., s.c.]	0,1	-0,5	-0,2	1,2	1,0	0,2	0,1
Příspěvek změny zásob růstu HDP [p.b., s.c.]	-0,7	1,1	0,8	0,0	-0,3	0,0	0,0
Deflátor HDP [růst v %]	1,4	2,5	1,2	1,2	1,3	1,8	1,7
Průměrná míra inflace [%]	1,4	0,4	0,3	0,7	2,5	2,6	2,1
Zaměstnanost [růst v %]	1,0	0,8	1,4	1,9	1,6	0,6	0,2
Míra nezaměstnanosti [průměr v %]	7,0	6,1	5,1	4,0	2,9	2,4	2,3
Obejm mezd a platí [růst v %, b.c.]	0,5	3,6	4,8	5,8	7,9	7,7	4,9
Saldo BÚ [% HDP]	-0,5	0,2	0,2	1,1	0,5	0,1	0,1
Saldo vládního sektoru [% HDP]	-1,2	-1,9	-0,6	0,7	1,1	1,3	.

Zdroj: Ministerstvo financí, online, [31-01-2018] - vlastní zpracování

3.6 Návrhy řešení na snížení státního dluhu v České republice

V prvé řadě je nutné brát v potaz, že jakékoliv návrhy jsou opravdu pouze návrhy, jelikož jen vláda s Ministerstvem financí má tu možnost a správné nástroje k ovlivnění výše státního dluhu. V České republice může z části být součástí i Česká národní banka, ale ta je samostatný ekonomický subjekt.

Je důležité, aby se na státní dluh koukalo z dlouhodobého hlediska, jelikož v krátkém období neexistuje žádná účinná, vládou vynutitelná a zároveň reálná strategie, která by tento problém vyřešila. Není to však nic jednoduchého, jelikož se stále mění politická garnitura a to má za následek, že různé politické strany uplatňují různé návrhy řešení státního dluhu.⁴⁹

3.6.1 Rozpočtové řešení

Toto řešení spočívá v tom, že se státní dluh sníží pomocí rozpočtových přebytků. Řešení však z dlouhodobého hlediska a při stabilním splácením, nelze považovat za účinné, jelikož je velmi složité. Pokud by docházelo k příliš silným rozpočtovým restrikcím, mohla by se celá situace zhoršit a způsobit například cyklický schodek v nezaměstnanosti.

49 DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize, str. 139

3.6.2 Monetizace dluhu

V tomto případě je nutná činná monetární politika. V době, kdy je ekonomika ve fázi recese nebo kontrakce a zároveň je nízká inflace, navrhuje se České národní bance nákup vládních operací na sekundárním trhu. Jak už je výše zmíněno, Česká národní banka je samostatný ekonomický subjekt, proto po ní vláda nemůže tyto kroky požadovat.

3.6.3 Jednorázová dávka kapitálu

Tato metoda je založena na jednorázové kapitálové investici, jejíž výnos poslouží jako postupné splácení státního dluhu. Bohužel toto řešení vyvolává obavy. Investici totiž prováděna s budoucí nejistotou, může dojít k znehodnocení úspor a investic vlivem zdanění, odlivu zahraničního kapitálu ze země nebo by mohlo dojít k poklesu poptávky po emitovaných vládních obligacích.

3.6.4 Výnosy z privatizace

Velmi efektivní způsob snížení státního dluhu pro krátké období je prodej státního majetku do rukou soukromých osob. Tímto způsobem několik států snížilo svůj státní dluh, aby tak splnili Maastrichtská konvergenční kritéria a byly přijaty do Evropské unie. Patří mezi ně i Česká republika, která před vstupem do Evropské unie prodala například Transgas RWE Gas AG nebo Holding Vítkovice a Škoda Holding.

3.6.5 Konsolidace dluhu

Řešení spočívá v přeměně krátkodobých dluhopisů na dlouhodobé a je vhodné ho využít, když se ekonomika nachází ve velké krizi, jelikož tak posune splátku pohledávky do budoucna. V opačném případě se konsolidace dluhu nedoporučuje.

3.6.6 Zákon o rozpočtové odpovědnosti

Jedná se o finanční ústavu, která mimo jiné zadává zřídit rozpočtovou radu a dluhovou brzdu ve výši 55 % HDP. Ústava má v první řadě snižovat státní zadlužení.⁵⁰

⁵⁰ NĚMCOVÁ, Eva. Státní dluh České republiky v porovnání s vybranými státy Evropské unie. Praha, 2016. Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, Katedra ekonomických teorií, 2016. s. 29. 2018

Právní předpisy nabyly účinnost 21. února 2017, avšak jsou zde výjimky – teprve od 1. ledna 2018 začne sběr dat, nebo-li praktická aplikace zákona. Zákon se týká celého veřejného sektoru a to sčítá zhruba 17 800 tuzemských subjektů, na místní úrovni: obce, kraje, dobrovolné svazky obcí (DSO), regionální rady regionů soudržnosti, příspěvkové organizace, ale také právnická osoba, kterou založila, financuje a (ne) přímo řídí veřejná instituce.

Zákon spočívá v tom, že samospráva je povinna udržovat dluh do takové výše, aby nepřekročil 60 % průměrného ročního příjmu, počítáno za poslední 4 roky. Pokud tomu tak nebude, musí samospráva svoje nadměrné závazky snížit o 5 % ročně. V případě, že takového postupu není schopná, tak stát dočasně omezí její příjmy. Respektive pozastaví převod výnosu daní o minimální částku, kterou samospráva měla splatit podle rozpočtových pravidel.⁵¹

3.7 Návrhy řešení na snížení státního dluhu v Řecku

Existují dva názory na situaci v Řecku. První zastává Evropská komise, Euroskupina a Evropská centrální banka a zní následovně – Řecku se konečně začíná dařit lépe. Jelikož se i čísla, která jsou výše ukázána, příklání ke stejné verzi, autorky názor je stejný.

Opačného názoru je však Mezinárodní měnový fond (MMF), který si myslí, že řecký dluh je nekontrolovatelný. MMF varuje před tím, že řecký dluh se do roku 2060 vyšplhá na úroveň 250 % tamního hrubého domácího produktu.

Proto MMF navrhuje, aby věřitelé Řecku část dluhu odpustili. Další škrty, které v minulosti několikrát proběhly, nejsou dobré pro místní dluhový systém. Pro MMF je jednoduché si tento názor vytvořit a stát si za ním, jelikož to nejsou jejich peníze, které Řecko dluží. Proto s touto variantou zásadně nesouhlasí hlavně Německo, které je největším řeckým věřitelem.⁵²

Autorka se příklání k odlišné pomoci. Jeden z jeho návrhů je snížení splátek a tím prodloužení doby splatnosti. Dále fixovaná úroková sazba, což znamená, že se „úroková sazba nebude v průběhu splácení nijak měnit, bude pevně stanovena na určité časové

51 Česká justice: Pravidla rozpočtové odpovědnosti: Odpovědi na nejčastější otázky. [Online]. 2018

52 Ekonomika iDnes: O Řecku bez Řecka. Eurozóna a MMF se dohodli na pomoci Aténám. [Online]. 2018

*období.*⁵³ Dalším řešením podle jeho názoru je privatizace, kdy by Řecko příjmy z prodaného majetku použilo na financování státního dluhu. Otázkou však je, zda se najdou investoři, kteří by do majetku investovali.

3.8 Návrhy řešení na snížení státního dluhu ve Švédsku

Jak už bylo dříve řečeno a následně i číselně dokázáno v tabulce, státní dluh ve Švédsku klesá. Výjimkou je rok 2013 a 2014. V roce 2016 Švédsko zaznamenalo přebytek ve výši 85,3 mld. SEK. Důvodem je růst švédské ekonomiky, zvýšení daní a snížení přílivu migrantů a žadatelů o azyl a s tím spojený pokles výdajů na tuto oblast alokovaných. Pokud se nadále Úřad pro národní dluh bude držet výše zmíněných pravidel, tak v následujících letech může švédská ekonomika očekávat silný růst, který povede ke snížení státní dluhu.⁵⁴

53 Cofidis. Úroková sazba. [online]. 2018

54 Business Info. Švédsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. [Online]. 2017

4 Zhodnocení a doporučení

Často se státní dluh vyjadřuje jako procento ročního hrubého domácího produktu. V roce 2016 v České republice státní dluh tvořil 34,2 % HDP. Podstatný vliv na výši státního dluhu, má schodkový, vyrovnaný nebo přebytkový státní rozpočet. Tvoří aktivní (příjmy) a pasivní (výdaje) složky a je tvořen Ministerstvem financí. Od roku 2014 se schválený deficit snižoval a s tím se snižovalo i saldo státního rozpočtu. V roce 2014 byl schválený deficit 112 mld. Kč a skutečné saldo bylo – 77,8 mld. Kč. V roce 2016 byl schválený deficit pouze 70 mld. Kč a výsledné saldo 61,8 mld. Kč. Poprvé od roku 1995 byl státní rozpočet přebytkový.⁵⁵

Výše státního dluhu je jedna z podmínek pro vstup do Evropské Unie a s tím jsou spojena Maastrichtská konvergenční kritéria. Ve splňování kritérií si Česká republika vede dobře. Dlouhodobě plní kritérium stavu veřejných financí a konvergence úrokových sazeb. Do roku 2016 splňovala i kritérium cenové stability, avšak pro rok 2017 už to není tak jisté, jelikož prognóza inflace je právě na hodnotě kritéria. Jediné kritérium, které s jistotou neplní, je kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů. Je to z důvodu, že se ho neúčastní. Jeho vyhodnocení bude možné až po vstupu České republiky do mechanismu směnných kurzů a bude stanovena centrální parita koruny k euru, vůči níž by se fluktuace měnového kurzu sledovaly.⁵⁶

Jak si daný stát stojí ve splácení svého státního dluhu nám ukazuje rating. Státy jsou hodnoceny na škále od A (nejlepší) do D (nejhorší) a mohou být buď nositelem ratingu (hodnocený stát) nebo jeho uživatelem (stát využije hodnocení jako ukazatele důveryhodnosti jiného státu, jemuž půjčuje finanční prostředky). Česká republika se nachází v investičním stupni, což znamená velmi nízké (dle agentury Fitch a S&P) až nízké (dle agentury Moody's) kreditní riziko.

1. ledna 1993 se Československo rozdělilo a s tím souviselo i rozdělení státního dluhu. Česká republika na základě dohody se Slovenskou republikou převzala 2/3 státního dluhu a její celkový státní dluh byl ve výši 158,8 mld. Kč. Od roku 1997 vláda pracovala se schodkovým státním rozpočtem a státní dluh se začal zvyšovat. Situace se do roku

55 TELEVIZE, Česká. ČT24 [online]. 2018

56 Ministerstvo financí a Česká národní banka. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou. [Online]. 2018

2013 nijak nelepšila a státní dluh pomalu ale jistě narůstal každým rokem. V roce 2013 činil 1683,3 mld. Kč. Následně se státní dluh stabilizoval. Od roku 2015 je ministrem financí Andrej Babiš a za jeho působení na Ministerstvu financí se podařilo snížit státní dluh o přibližně 50 ml. Kč za rok. Dle názoru autorky je toto důvod aktuálnosti daného tématu.

Prvním státem, se kterým se porovná státní dluh je Řecko. Řecko je podstatně delší dobu členem Evropské Unie (od roku 1981) a se svým podílem 177 % státního dluhu na HDP je nejvíce zadluženou zemí Evropské Unie. Od roku 2008 do roku 2014 státní dluh jenom stoupal. Největší hodnoty státní dluh dosáhl v roce 2014, kde tvořil 179,4 % HDP. V té době státní dluh České republiky tvořil okolo 28 % HDP. Následuje podobný vývoj v obou zemích v podobě stabilizace státního dluhu. V dalších letech však v Řecku nedochází k jeho klesání, narozdíl od České republiky. I když se zdá, že se situace lepší, autorka navrhuje prodej řeckého státního majetku ke snížení státního dluhu a dále pak fixované úrokové sazby a snížení splátek. Jako krajní řešení navrhuje odpuštění části státního dluhu.

Více než polovina zemí v Evropské Unii nesplňuje Maastrichtské kritérium výše státního dluhu. Švédsko mezi ně však nepatří. Několik let jeho státní rozpočet dosahuje přebytkových hodnot a proto Švédsko každoročně snižuje státní dluh. Rozpočtová zodpovědnost Švédsko zachránila během hospodářské krize v roce 2008. Pokud se Švédsko bude i nadále držet svých zavedených opatření, jako jsou zvýšené daně, snížení přílivu migrantů a žadatelů o azyl, není zde nutné zavádět žádná speciální opatření pro snížení státního dluhu.

5 Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na jedno z nejaktuálnějších témat, které je spojeno se státními financemi. Práce nezahrnuje pouze situaci v České Republice, ale i situaci ve vybraných státech Evropské Unie. Aby porovnání vybraných států bylo co nejobektivnější, jsou vybrány státy s podobným počtem obyvatel jako má Česká republika. Dalším kritériem je finanční situace vybraných států. Aby byl rozdíl patrný je vybráno krachující Řecko a na druhé straně Švédsko, které by mohlo jít příkladem všem státům v Evropské Unii.

K porozumění řešeného problému je nejprve zmíněna definice státního dluhu. Státní dluh je tvořen státními finančními pasivy, které jsou také vysvětleny. Dále je zmíněno jeho dělení na domácí a zahraniční státní dluh a nástroje k jeho regulaci, mezi které patří státní pokladniční poukázky, dluhopisy, zápůjčky, úvěry, zapůjčení facilit a směnky, které se mohou dělit na cenné papíry na majitele, cenné papíry na řád a cenné papíry na jméno. Do státního dluhu se započítává i vládní dluh, což je dluh vládních institucí. Veřejný dluh se skládá z vládního dluhu, státního dluhu a dluhu veřejných institucí vůči domácím a zahraničním institucím. Pomocí hrubého domácího produktu je často státní dluh procentuálně vyjádřen. Charakterizuje hodnotu výstupu ekonomiky jako celku nejčastěji za jeden rok.

Další velmi důležitou kapitolou je státní rozpočet. Rozpočtovou nebo-li fiskální politiku má na starosti Ministerstvo financí, jehož hlavní úlohou je jeho tvorba. Státní rozpočet podstatně ovlivňuje vývoj ekonomiky, jelikož jeho bilance hraje velkou roli ve výši státního dluhu. S tím souvisí další kapitola, která se věnuje metodikám vykazování státního rozpočtového deficitu. Státní dluh jde totiž vypočítat dvěma způsoby. Jednou z metodik je GFS 2001 (dříve uváděna pod názvem GFS 1986), kterou má na starosti Ministerstvo financí České republiky a jejím tvůrcem je Mezinárodní měnový fond. Tato metodika pracuje s hotovostí, tudíž jsou operace sledovány během realizace. Druhou z nich je ESA 95, za kterou je zodpovědný statistický úřad dané země a jejím tvůrcem je Eurostat. Tato metodika pracuje s daty na aktuálním principu, tzn. při vytváření a zániku ekonomické hodnoty, dále při zvyšování a snižování pohledávek a závazků.

Státní rozpočet obsahuje pasivní a aktivní složky. Cílem vlády je dosáhnout co nejmenšího rozdílu mezi příjmy a výdaji, ideálně aby byl státní rozpočet přebytkový. Jednou z možností je opatření výběru daní, které tvoří aktivní složku státního rozpočtu

a snižují tak deficit. Mezi nejnovější opatření patří EET (elektronická evidence tržeb), kontrolní hlášení DPH, systém reverse a daň z hazardu. Pro lepší pochopení tvorby státního rozpočtu je ukázána jeho tvorba včetně úprav, které bylo potřeba během roku udělat a jak vypadal konečný schválený rozpočet pro rok 2017.

Jelikož se bakalářská práce týkala členských států, je zde několik slov o Evropské unii. Je zde zmíněna její historie, která sahá až do 50. let 20. století. V současné době je 28 členských států a posledním přijatým státem je Chorvatsko v roce 2013. Mnohem podstatnější jsou kritéria, která je potřeba splnit pro vstup do Evropské unie. Jsou to tzv. Maastrichtská konvergenční kritéria a konkrétně mezi ně spadá: kritérium cenové stability, kritérium dlouhodobých úrokových sazeb, kritérium veřejného deficitu, kritérium hrubého veřejného dluhu a kritérium stability kurzu měny. V praktické části je rozebráno hlavně kritérium hrubého dluhu (dluh neočištěný od pohledávek) a veřejného deficitu. Z grafů a tabulek je tedy patrné, že Česká republika si v plnění kritérií vede dobře, jelikož se podařilo snížit státní dluh od roku 2015 přibližně o 50 ml. Kč. Dalším důkazem je přebytkový státní rozpočet za rok 2016. V roce 2016 dosáhly celkové příjmy státního rozpočtu 1 281,6 mld. Kč, celkové výdaje 1 219,8 mld. Kč a přebytek hospodaření byl 61,8 mld. Kč. To se však o Řecku říci nedá. Jeho současný podíl státního dluhu na HDP je 179%, což je trojnásobek horní hranice kritéria pro vstup do Evropské unie. Právým opakem je Švédsko, jehož podíl státního dluhu na HDP dosahuje pouhých 41,6 % a patří tak k nejnižším v Evropské unii.

O důvěryhodnosti splácení státního dluhu vypovídá rating. V současnosti existují 3 ratingové agentury (Moody's, Standard&Poor's, Fitch), které jednotlivé státy hodnotí pomocí škály od A (nejlepší) do D (nejhorší). Mezinárodní nástroj udává rizikovost podnikání pro zahraniční firmy v dané zemi (obchodní rating) a dále vypovídá o tom, jak je daná země schopná splatit své závazky (investiční rating). Česká republika si v tomto ohledu vede velmi dobře. Nachází se v investičním stupni, což znamená velmi nízké (dle agentury Fitch a S&P) až nízké (dle agentury Moody's) kreditní riziko.

Na základě doposud získaných dat o vývoji státního dluhu v České republice je zpracována predikce budoucího vývoje státního dluhu od roku 2017 do roku 2020 pomocí vlastních výpočtů. Dle statistického programu, který je k vypracování predikce použit, by měl státní dluh v roce 2020 být 2 294,57 mld. Kč. Program však pracuje pouze

svloženými čísly, tudíž do budoucího vývoje nepronikají nežádoucí okolnosti. Pomocí dat z Ministerstva financí je ukázán předpokládaný vývoj hlavních ekonomických ukazatelů.

Autorka navrhla několik řešení na snížení státního dluhu ve všech uvedených státech. V České republice autorka doporučuje část státního dluhu umořit pomocí rozpočtových přebytků. Dále navrhuje monetarizaci dluhu, jednorázovou dávku kapitálu, výnosy z privatizace, konsolidace dluhu nebo Zákon o rozpočtové odpovědnosti. Ve Švédsku se autorka přiklání k dodržování doposud zavedených opatření, jelikož při jejich využívání švédská ekonomika může očekávat silný růst. V Řecku autorka také navrhuje výnosy z privatizace, nebo-li prodej státního majetku ke snížení státního dluhu. Dále pak zavedení fixních úrokových sazeb a snížení splátek, což by snížilo výdajovou stranu státního rozpočtu.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Knižní zdroje

1. DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha : C.H.Beck, 2008. 368 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
2. *Finanční trh: průvodce finančním a kapitálovým trhem*. 3.vyd., Brno: Inform katalog, 1997. 319 s. ISBN 80-86007-08-1.
3. HAMERNÍKOVÁ, Bojka; MAAYOVÁ, Alena. *Veřejné finance*. Wolters Kluwer. 2011. str. 340. ISBN 978-80-7357-497-0
4. JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 1. vyd., Praha: Grada, 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3258-9.
5. KONEČNÝ, Bronislav a SOJKA, Milan. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha : Nakl Libri, 2006. str. 279. ISBN 978-80-7277-328-2.
6. KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. Praha : Beckova edice právo a hospodářství, 1994. str. 510. ISBN 80-7179-008-7.
7. NĚMCOVÁ, Eva. *Státní dluh České republiky v porovnání s vybranými státy Evropské unie*. Praha, 2016. Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, Katedra ekonomických teorií, 2016. str 66
8. REVENDA, Zbyněk; MANDE, Martin; KODERA, Jan; MUSÍLEK, Petr; DVOŘÁK, Petr;. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Management press, 2012. str. 424. ISBN 978-807261-240-6.
9. VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. ASPI, 2003. str. 509. ISBN 80-86395.
10. ŽÁK, Milan. *Velká ekonomická encyklopedie*. 2.vyd. Praha: LINDE Praha a.s., 2002. str. 887. ISBN 80-7201-381-5.

6.2 Elektronické zdroje

1. Aktuálně. Autor ČTK. *Ministerstvo financí v návrhu rozpočtu zvýšilo výdaje i příjmy*. [Online]. [09-01-2017]. Dostupné z: www.zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-financi-v-navrhu-rozpocetu-zvysilo-vydaje-i-prij/r~bbfec17e8ef611e78c78002590604f2e/?redirected=1511347885

2. Aktuálně. Autor ČTK. *Zbytečné plýtvání. Ekonomové kritizují vládu za rozpočet.* [Online]. [09-01-2017]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/zbytecne-plytvani-ekonomove-kritizuji-vladu-za-rozpocet/r~6ff694747ffb11e6abfa0025900fea04>
3. Bankovní poplatky. *Kdo zastaví růst státního dluhu.* [Online]. [2017]. Dostupné z: www.bankovnipoplatky.com/kdo-zastavi-rust-statniho-dluhu-8944.
4. Business Info. *Švédsko: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled.* [Online]. [06-09-2017]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/svedsko-zakladni-charakteristika-teritoria-19249.html>
5. Bussinesinfo. *Řecko: Ekonomická charakteristika země.* [Online]. [06-10-2017]. Dostupné z: www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19222
6. Bussinesinfo. *Švédsko: ekonomická charakteristika země.*[Online]. [06-10-2017] Dostupné z: www.businessinfo.cz/cs/clanky/svedsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19252.
7. Česká justice: *Pravidla rozpočtové odpovědnosti: Odpovědi na nejčastější otázky.* [Online]. [10-09-2017]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2017/10/pravidla-rozpocetove-odpovednosti-odpovedi-na-nejcastejsi-otazky/>.
8. Česká národní banka. [Online]. [29-11-2017].Dostupné z: www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/rating.
9. Česká národní banka. Dostupné z: www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/facility. [Online]. [29-11-2017].
10. České noviny. *MF v návrhu rozpočtu snížilo příjmy i výdaje. Schodek zůstal.* [Online].[09-10-2017]. Dostupné z: www.ceskenoviny.cz/zpravy/mf-v-navrhu-rozpocetu-snizilo-prijmy-i-vydaje-schodek-zustal/1390477&id_seznam=374.
11. e-finančník. [Online].[04-12-2017] Dostupné z: www.efinancnik.cz/definice-uveru.
12. Ekonomický deník. *OECD o Švédsku: silná stabilní ekonomika jako vzor pro ostatní.* [Online]. [02-12-2017]. Dostupné z: www.ekonomicky-denik.cz/oecd-o-svedsku-silna-stabilni-ekonomika-jako-vzor-pro-ostatni.
13. Ekonomika iDnes: *O Řecku bez Řecka. Eurozóna a MMF se dohodli na pomoci Aténám.* [Online]. [02-12-2017]. Dostupné z: <https://ekonomika.idnes.cz/recko->

statni-dluh-mmf-eurozona-dohoda-d8j-
/eko_euro.aspx?c=A170212_153342_eko_euro_rts

14. e-tržby. [Online]. [02-12-2017]. Dostupné z: www.etrzby-cz/cs/zakladni-informace.
15. Eurovoc. [Online]. [03-12-2017]. Dostupné z: www.eurovoc.europa.eu.
16. IBM SPSS Data Collection Divestiture. [Online]. [07-12-2017]
17. Ministerstvo financí - Sekce veřejné. *Státní rozpočet 2016 v kostce, kapesní příručka Ministerstva financí ČR*. Praha : Ministerstvo financí, 2016. str. 122. [09-09-2017]. ISBN 978-80-85045.
18. Ministerstvo financí a Česká národní banka. *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou*. [Online]. [Prosinec 2017]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/maastrichtska-kriteria-a-sladenost-cr>
19. Ministerstvo financí. [Online]. [10-06-2017]. Dostupné z: www.mfcr.cz/cs/legislativa/metodika/2012/metodika-esa-95-gfs-1986-a-gfs-2001-9577.
20. Ministerstvo financí. *Cíle a kritéria*. [Online]. [10-06-2017] Dostupné z: www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/cile-a-kriteria.
21. Ministerstvo financí. *Definice a měření státního dluhu*. [Online]. [10-06-2017] Dostupné z: www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/definice-a-mereni.
22. Ministerstvo financí. *Finanční nástroje*. [Online]. [10-06-2017] Dostupné z: www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/financni-nastroje.
23. Ministerstvo financí. *Odbor řízení státního dluhu*. [Online]. [10-06-2017]. Dostupné z: www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/odbor-rizeni-statni-dluhu.
24. Ministerstvo financí. *Řízení státního dluhu a finančního majetku*. [Online]. [10-16-2017]. Dostupné z: www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/organizacni-struktura/verejny-rozpocty-sekce-06/odbor-20-rizeni-stat-dluhu-a-fin-majetu.

25. Ministerstvo financí. *Řízení státního dluhu*. [Online]. [10-06-2017] Dostupné z: www.mfct.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu.
26. Ministerstvo financí. *Shrnutí predikce*. [Online]. [15-01-2018]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2018/makroekonomicka-predikce-leden-2018-30908>
27. PALÁN, Josef. *Vývoj státního dluhu, dluhu veřejných financí, státního rozpočtu ČR a HDP v letech 1993 – 2008*. Parlamentní institut. 2009. [09-09-2017].
28. Parlamentní listy. [Online]. [09-09-2017]. Dostupné z: www.parlamentnilisty.cz.
29. TELEVIZE, Česká. *ČT24* [online]. [09-06-2017]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1742233-prebytek-statniho-rozpocetu-byl-za-prvni-ctvrtleti-nejvyssi-v-historii-ceska-cinil>

6.3 **Zákony a vyhlášky**

1. 89/2012 Sb. *Občanský zákoník. 2012.*